

TOOLKIT VOOR
DE BEGELEIDING EN ONDERSTEUNING
VAN ERKENDE VLUCHTELINGEN EN
SUBSIDIAIR BESCHERMDEN
DOOR LOKALE
VRIJWILLIGERSORGANISATIES
IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

GASTVRIJ
NETWERK

Vrijwilligers voor mensen op de vlucht

GASTVRIJ NETWERK

Vrijwilligers voor mensen op de vlucht

Deze toolkit kwam tot stand met de input en ervaringen van de lidorganisaties van Gastvrij Netwerk in samenwerking met Vluchtelingenwerk Vlaanderen.

De toolkit is een modulair document waaruit vrijwilligersgroepen verschillende onderdelen vlot apart kunnen raadplegen. De toolkit is voorzien om aangevuld te worden op basis van uitwisseling onder de vrijwilligersgroepen en diverse organisaties, en rekening houdend met evoluties in de regelgeving van de overheid.

Redactie: Josée Goethals, Karlien Rillaerts, Tetty Rooze en Valerie Trachez

Eindredactie & vormgeving: Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Datum van publicatie: september 2016

Deze toolkit kan je gratis downloaden via www.vluchtelingenwerk.be/gastvrij-netwerk
(Citeren met bronvermelding)

V.U.: Josée Goethals, Gastvrij Netwerk vzw, Kruidtuinstraat 75, 1210 Brussel

INHOUD

INLEIDING	5
Hoofdstuk 1: Achtergrond	6
1. Ontstaan van de toolkit	6
1.1. Doelstelling van de toolkit	6
1.2. Doelgroep van de toolkit	7
2. Een nieuwe start in België	7
2.1. Diversiteit en vluchtelingen	8
2.2. Acculturatiecurve van Hofstede	9
2.3. Wisselwerking tussen overheid en vrijwilligersgroepen	10
3. Ondersteuning	12
3.1. Diverse hulpverlening	13
3.2. Het CODA-model	14
4. Handvaten voor een vlotte vrijwilligerswerking	16
4.1. Organisatiestructuren	16
4.2. Werven en behouden van vrijwilligers	17
Hoofdstuk 2: Maatschappelijke hulp voor beter samenleven	20
1. Inleiding	20
2. Integratie moet van drie kanten komen	20
3. De sociaal-culturele methodiek	21
4. Praktijken en tips om ‘samenleven’ te bevorderen	22
4.1. Vluchtelingen helpen bij het samenleven	23
4.2. Het draagvlak bij de bevolking verbreden	25
Hoofdstuk 3: Huiswerk voor vluchteling en vrijwilliger	28
Inleiding	28
Thematische fiches	29
1. Recht op ‘Maatschappelijke integratie’	32
1.1. Inleiding	32
1.2. Problemen	33
1.3. Tips	33
2. Op zoek naar een eigen adres	34
2.1. Inleiding	34
2.2. Problemen	34
2.3. Tips	35
2.4. Sociale kaart en extra informatie	36
2.5. Inspiratie van vrijwilligersgroepen	36
3. Maatschappelijke oriëntatie en taal	38
3.1. Inleiding	38

3.2. Problemen	39
3.3. Tips	39
3.4. Sociale kaart	40
3.5. Inspiratie van vrijwilligersgroepen	40
4. Gemeentelijke administratie	42
4.1. Inleiding	42
4.2. Problemen	42
4.3. Tips	43
5. De bank en het budget	44
5.1. Inleiding	44
5.2. Problemen	44
5.3. Tips	45
6. Verzekeringen	47
6.1. Inleiding	47
6.2. Problemen	47
6.3. Tips	48
6.4. Inspiratie van vrijwilligersgroepen	49
7. Recht op kinderbijslag	50
7.1. Inleiding	50
7.2. Problemen	50
7.3. Tips	51
8. Recht op studie- en schooltoelage	52
8.1. Inleiding	52
8.2. Problemen	52
8.3. Tips	54
9. Recht op gezinshereniging	55
9.1. Inleiding	55
9.2. Problemen	55
9.3. Tips	56
9.4. Sociale kaart en extra info	57
9.5. Inspiratie van vrijwilligersgroepen	57
10. Opvoeding en school	59
10.1. Inleiding	59
10.2. Problemen	59
10.3. Tips	60
11. Studie en werk	63
11.1. Inleiding	63
11.2. Problemen	63
11.3. Tips en de praktijk	64
11.4. Sociale kaart/extra info	65
12. Mobiliteit	67
12.1. Inleiding	67
12.2. Problemen	67
12.3. Tips en de praktijk	67
Bibliografie	70

INLEIDING

Gastvrij Netwerk is een netwerk van lokale vrijwilligersgroepen uit Vlaanderen en Brussel die zich inzetten voor mensen op de vlucht. Samen streven ze naar een open en solidaire samenleving die vluchtelingen verwelkomt en op weg helpt. Een waardig bestaan voor ieder mens, ongeacht diens juridisch statuut, staat hierbij steeds voorop. Afhankelijk van de concrete noden, kan de hulp die de leden van het netwerk aanbieden zowel materieel, emotioneel als structureel van aard zijn.

In deze toolkit richten we ons specifiek op de begeleiding van mensen met het **statuut van vluchteling of subsidiaire bescherming**. Eens ze hun (tijdelijke) verblijfspapieren hebben ontvangen, moeten zij immers starten met het uitbouwen van hun leven in ons land: een (zoek)tocht die niet altijd zonder hindernissen verloopt. We houden hierbij rekening met hun startpositie in de maatschappij en hebben oog voor activering en participatie in de samenleving.

Opmerking: In deze tekst worden beide categorieën meestal met de algemene term ‘vluchtelingen’ benoemd, behalve wanneer er een verschil in rechten is. Soms wordt ook de term ‘nieuwkomers’ gebruikt op basis van het feit dat zij zich met een lang verblijfsrecht (langer dan 3 maanden) mogen vestigen in de samenleving.

Via onderlinge uitwisseling kunnen de lokale vrijwilligersgroepen leren van elkaar: ze brengen hun ervaringen samen en bespreken wat wel en niet werkt in de ondersteuning van vluchtelingen, zodat ook nieuwe vrijwilligerswerkingen hiermee aan de slag kunnen gaan.

Gastvrij Netwerk beoogt niet om het werk van bestaande diensten over te nemen, maar wil hierop een **aanvulling** zijn. Het gaat om ondersteuningstaken die andere instanties niet kunnen of willen opnemen omwille van uiteenlopende redenen. Met deze toolkit wenden we ons in eerste instantie tot startende vrijwilligersgroepen met weinig tot geen ervaring in het werkveld. Uiteraard hopen we dat dit pakket ook voor ervaren vrijwilligers(groepen) een meerwaarde kan betekenen.

De toolkit is opgebouwd uit drie hoofdstukken. Hoofdstuk I biedt achtergrondinformatie over de toolkit en het werken met vluchtelingen. Hoofdstuk II beschrijft het maatschappelijk belang van vrijwilligers om het samenleven tussen vluchtelingen en de rest van de bevolking te stimuleren. Hoofdstuk III behandelt de ‘persoonlijke’ ondersteuning die geboden wordt bij specifieke noden en problemen waarmee vluchtelingen geconfronteerd worden.

HOOFDSTUK 1: ACHTERGROND

1. ONTSTAAN VAN DE TOOLKIT

Eind 2015 lanceerde de Koning Boudewijnstichting een projectoproep om acties te steunen die vluchtelingen in contact brengen met lokale burgers om hen te helpen het leven in ons land beter te begrijpen en om hun weg te vinden bij de verschillende stappen die ze moeten zetten.

Gastvrij Netwerk zag deze oproep als een mogelijkheid om de jarenlange ervaring en expertise van haar leden in de ondersteuning en empowering van vluchtelingen te delen met andere verenigingen.

We stelden vast dat lokale vrijwilligersgroepen de diversiteit aan ondersteuningstaken niet of nauwelijks benoemen. Jaaroverzichten van verenigingen sommen vaak enkel de publieke (maatschappelijke) activiteiten op, terwijl persoonlijke ondersteuningstaken amper of niet vernoemd worden. Dit strookt nochtans niet met de werkelijkheid, gezien vrijwilligers veel tijd besteden aan de ondersteuning van vluchtelingen bij hun integratie en het vele papierwerk dat daarbij komt kijken.

In deze toolkit wordt gefocust op de ondersteuning van mensen met het **statuut van erkend vluchteling of subsidiaire bescherming**, ondanks het feit dat leden van Gastvrij Netwerk in de praktijk ondersteuning bieden aan alle mensen op de vlucht, ongeacht hun juridisch statuut¹.

1.1. DOELSTELLING VAN DE TOOLKIT

We willen in de eerste plaats **lokale vrijwilligersgroepen versterken** in hun werk om vluchtelingen en subsidiair beschermden te ondersteunen en trachten een duidelijk beeld te schetsen van wat er allemaal komt kijken bij dit engagement.

Een indirect doel is het **versterken van vluchtelingen** door de ondersteuning beter af te stemmen op hun noden. Vluchtelingen staan na hun erkenning opnieuw voor een zware periode. Ze moeten immers hun weg vinden doorheen de vele maatregelen en diensten van onze samenleving. Ze moeten zich integreren, aan vele verplichtingen voldoen en hun rechten activeren.

Tot slot trachten we bij diverse overheidsinstanties en diensten de **bewustwording van en de waardering voor de inspanningen** van lokale vrijwilligersgroepen te verhogen.

1 Zie kruispuntmi.be/infogids-voor-hulpverleners-en-begeleiders-van-mensen-zonder-wettig-verblijf

1.2. DOELGROEP VAN DE TOOLKIT

De toolkit richt zich vooral tot **nieuwe lokale vrijwilligersgroepen**. De kit bevat heel wat praktische tips van ervaren vrijwilligersgroepen, waardoor nieuwe initiatieven hun ondersteuning beter kunnen afstemmen op de noden die vluchtelingen ondervinden tijdens hun integratie. Bovendien kan hij ook dienst doen als bron van informatie en inspiratie.

Ook voor **ervaren vrijwilligers** kan de toolkit een handig instrument zijn, vooral met zicht op kwaliteitsverbetering en (h)erkenning. Door specifieke problemen te benoemen, zetten we de eerste stap om uit te zoeken hoe die problemen in de toekomst nog beter aangepakt kunnen worden.

2. EEN NIEUWE START IN BELGIË

Dankzij de Conventie van Genève (1951) kan iedereen die individueel gevaar loopt in eigen land, bescherming aanvragen in een ander land. Mensen kunnen als vluchteling erkend worden als ze:

1. gevlucht zijn uit hun woonplaats, en zich buiten de grenzen van hun land bevinden; en
2. een terechte vrees hebben vervolgd te worden omwille van hun ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging, geslacht of geaardheid; en
3. geen bescherming kunnen aanvragen in hun eigen land.

In België kende de overheid tot juli 2016 een onbeperkt verblijfsrecht toe aan vluchtelingen. Sindsdien krijgen erkende vluchtelingen eerst een A kaart, die tot vijf jaar geldig is (gerekend vanaf de asielaanvraag). Na vijf jaar maakt de erkende vluchteling aanspraak op een B kaart met verblijf van onbeperkte duur.

Er zijn ook mensen die nood kunnen hebben aan bescherming volgens het **statuut van subsidiaire bescherming** (Europese Kwalificatierichtlijn), complementair aan het vluchtelingenstatuut. Deze mensen moeten geen individueel risico lopen op vervolging, maar moeten wel kunnen aantonen dat zij bij terugkeer een reëel risico lopen op ernstige schade. Die ernstige schade kan bestaan uit:

4. de doodstraf of executie; of
5. foltering of onmenselijke of vernederende behandeling; of
6. ernstige en individuele bedreiging van het leven door willekeurig geweld in een internationaal of binnenlands gewapend conflict (de zogenaamde ‘oorlogsvluchtelingen’).

Dit laatste statuut werd in Belgische wetgeving omgezet vanaf 10 oktober 2006. Subsidiair beschermden krijgen een tijdelijk verblijfsrecht van één jaar dat verlengd wordt zo lang de situatie in het herkomstland niet verbetert. Na vijf jaar evalueert de Dienst Vreemdelingenzaken of verdere bescherming nodig is. Indien dit het geval is, wordt het verblijfsrecht onbeperkt.

Het statuut van zowel erkende vluchtelingen als subsidiair beschermden is dus gedurende vijf jaar voorwaardelijk. Dit zorgt voor een onzeker toekomstperspectief.

2.1. DIVERSITEIT EN VLUCHTELINGEN

SOCIAAL-ECONOMISCH

Gastvrij Netwerk stelt vast dat veel erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden starten in armoede. Ze hebben hun bezittingen achtergelaten in het thuisland, besteedden veel geld om te kunnen vluchten en moeten in het nieuwe land van nul af aan herbeginnen.

Dit is uiteraard geen vaststaand gegeven, want net als bij Belgen bestaan er veel verschillen tussen vluchtelingen onderling. Zij vormen een zeer heterogeen gezelschap wat betreft nationaliteit, opleiding, beroepsverleden en vluchtervaringen. Janssens & Craenen (2012) stellen dat de **sociaal-economische positie** van vluchtelingen voor een groot deel bepaald wordt door wat ze meemaakten vóór ze een verblijfsvergunning kregen (tijdens hun vlucht en hun situatie in het herkomstland).

Armoede gaat over meer dan een gebrek aan financiële middelen. Het gaat ook over verminderde kansen en meer uitsluiting. Vluchtelingen krijgen vaak te maken met knelpunten en hindernissen die ook voor Belgische mensen in armoede gelden, maar worden daarnaast geconfronteerd met enkele **specifieke moeilijkheden** zoals:

- een beperkte kennis van het Nederlands en de Belgische maatschappij;
- onzekerheid over toekomstmogelijkheden;
- een beperkt sociaal netwerk;
- vooroordelen en discriminatie tijdens het integratietraject;
- kans op psychosociale problemen door een traumatisch verleden.

Al deze factoren maken dat zij zich in een **kwetsbare positie** bevinden bij de start van het integratietraject. Toch zal dit **niet voor elke vluchteling een even grote rol** spelen. Afhankelijk van iemands persoonlijke voorgeschiedenis en veerkracht zal dit voor iedereen in andere mate doorwegen. De één zal sneller de taal leren, een netwerk uitbouwen en de gewoontes oppikken dan de ander. Dat heeft als gevolg dat er geen kant-en-klare oplossing of begeleiding bestaat, maar dat iedere situatie anders is. Het vergt enige tijd en inspanning om te onderzoeken wie waar precies nood aan heeft, en wat ieders sterktes en zwaktes zijn. (Netwerk tegen Armoede, 2015)

PSYCHOSOCIAAL²

Vluchtelingen hebben meestal zware gebeurtenissen achter de rug en staan aan het begin van een nieuwe fase in hun leven. Ze rouwen niet alleen om wat verloren is gegaan, maar zijn ook onzeker over hun toekomst. Ze moeten op elk gebied opnieuw hun positie bepalen en opbouwen, wat voor vervreemding van oude perspectieven en

2 Zie pharos.nl/documents/doc/webshop/gun_ons_de_tijd.pdf

levensvisies kan zorgen. Het betekent in elk geval dat ze voor een moeilijk traject staan om een evenwicht te vinden tussen verleden en toekomst.

Vluchtelingen geven vaak aan dat zij lijden onder wat zij aanvoelen als een **'opgelegde afhankelijkheid'** (Vandevoordt, 2016)³. Ieder mens is het liefst zo veel mogelijk baas over zijn of haar eigen situatie, maar desalniettemin is het een realiteit dat mensen van elkaar afhankelijk zijn. Hoe je die balans ervaart, hangt af van je karakter, cultuur en positie in de samenleving.

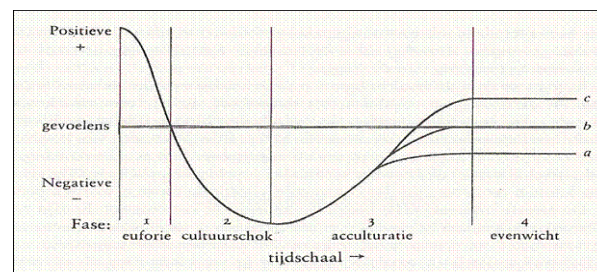
Tegelijk zijn vluchtelingen ook **veerkrachtig** en gemotiveerd om een nieuw leven te beginnen. Ze **zoeken een evenwicht tussen draagkracht en draaglast**. Vrijwilligers proberen in te schatten wat de mogelijkheden en grenzen van die veerkracht zijn. Deze verschilt naargelang de persoon en situatie.

Sociale steun bij lotgenoten, zowel uit de eigen culturele groep als bij de autochtone bevolking, is van groot belang voor het gemoed, de integratie, het oplossen van dagelijkse, praktische problemen en het opbouwen van een nieuw leven. Het Minderhedenforum⁴ wijst de weg naar de vele etnisch-culturele verenigingen in Vlaanderen en Brussel.

Ten slotte sluiten de verwachting van de hulp die men verlangt en de hulp die men krijgt soms niet op elkaar aan. Te veel of ongewenste steun kan als negatief ervaren worden. De meeste vluchtelingen hopen de stempel van vluchteling zo snel mogelijk achter zich te kunnen laten.

2.2. ACCULTURATIECURVE VAN HOFSTEDE

“Elke migrant, of die nu bewust kiest om elders een nieuw leven op te bouwen, of juist hals over kop moet vertrekken voor gevaar, maakt een bepaalde ontwikkeling door tijdens de voorbereiding van vertrek, de reis, de aankomst en de periode na aankomst.” Zo zegt Evelien Wouters, experte op vlak van diversiteit en inburgering van nieuwkomers. Om te begrijpen wat vluchtelingen precies doormaken, maakt zij gebruik van de **Acculturatiecurve van Hofstede**⁵.

3 Zie vluchtelingenwerk.be/system/tdf/robin_vandevoordt-de_ervaringen_van_syrische_vluchtelingen_in_belgie_.pdf?file=1&type=document

4 Zie minderhedenforum.be

5 Acculturatiecurve naar Furnham en Bochner (1986), uitgewerkt door G.J.G. Hofstede in *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*, Contact (blz. 159), Amsterdam, 1993

1. **De fase van euforie:** de vluchtelingenstatus en het verblijfsrecht zorgen voor opluchting. De vluchteling is buiten gevaar en krijgt weer hoop op een toekomst. Deze fase is meestal van korte duur en maakt snel plaats voor het besef dat inbedding in een nieuw land heel wat verplichtingen en uitdagingen met zich meebrengt.
2. **De fase van de cultuurschok:** de kennismaking met een nieuwe land en een andere cultuur kan heel wat stress met zich meebrengen. Heel wat gewoonten, waarden en normen zijn erg cultuurgericht. Niet alles in onze samenleving is even duidelijk en rechtlijnig voor mensen uit een andere cultuur. Er is geen houvast meer en de persoon begint aan alles te twijfelen, waardoor een cultuurschok kan plaatsvinden. Die kan zich uiten in concentratieproblemen, depressie, schuldgevoelens, heimwee en zwarte gedachten.

Het is net in deze fase dat Vlaanderen zware eisen stelt door een verplicht inburgeringstraject op te leggen. Wouters keurt het traject niet af, maar meent dat er te weinig rekening wordt gehouden met de omstandigheden waarin vluchtelingen zich bevinden. Net als bij andere leerprocessen, mag men niet verwachten dat iedereen aan hetzelfde tempo evolueert.

3. **De fase van acculturatie:** geleidelijk aan verwerven nieuwkomers de kracht om een nieuw leven op te bouwen. Deze fase heeft een belangrijke invloed op hun toekomstkansen.
4. **De fase van evenwicht**
  - a. Afstandelijke houding: de nieuwkomer gaat zijn eigen weg en zoekt geen aansluiting meer met de cultuur van zijn gastland.
  - b. Assimilatie: de nieuwkomer breekt met de thuiscultuur en identificeert zich met de cultuur van het nieuwe land. Assimilatie kan evenwel aan het wankelen gaan bij tegenslagen. De nieuwkomer valt dan soms terug naar de fase van de cultuurschok.
  - c. Gezonde houding van integratie: uitwisseling en evenwicht tussen vroeger en nu.

Heel wat mensen verwachten dat nieuwkomers zich zo snel mogelijk assimileren met de nieuwe cultuur en gewoonten, maar integratie is een geleidelijk proces. Vluchtelingen leren omgaan met onze gebruiken door deel te nemen aan de samenleving, maar tegelijkertijd blijft hun eigen cultuur deel uitmaken van hun identiteit. Daarnaast wordt vaak vergeten dat integratie ook een openheid en geleidelijke verandering vraagt van de ontvangende samenleving. *(Zie ook hoofdstuk 2).*

2.3. WISSELWERKING TUSSEN OVERHEID EN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Vrijwilligers krijgen regelmatig de vraag waarom ze vluchtelingen helpen. 'Er zijn toch diensten genoeg?' Dit is slechts gedeeltelijk waar. Overheid en middenveld doen heel wat inspanningen om de integratie van vluchtelingen te bevorderen. Vrijwilligers hebben een belangrijke functie als brugfiguur en vullen bestaande ondersteuning aan door

hun bereikbaarheid buiten de werkuren. Deze aanvullende hulp blijkt in de praktijk zeer welkom en allesbehalve overbodig.

De meeste vluchtelingen verblijven tijdens hun asielprocedure in een opvangcentrum. Tijdens deze periode zijn ze quasi volledig afhankelijk van opvangbegeleiders. Wanneer het dossier, na toekenning van de vluchtelingenstatus, overgedragen wordt aan een OCMW, worden ze verder ondersteund door een trajectbegeleider. Wanneer ze niet meer afhankelijk zijn van maatschappelijke begeleiding door het OCMW ('leefgeldperiode'), bijvoorbeeld door werk te vinden, **valt de begeleiding weg**.

De overgang van afhankelijkheid naar zelfstandigheid verloopt vaak moeizaam. Na een lange asielprocedure, en eventueel een bijkomende leefgeldperiode, is het niet vanzelfsprekend om opnieuw zelfstandig verantwoordelijkheden op te nemen. Tegelijk weten nieuwkomers op zo'n moment vaak nog niet hoe de regelgeving en administratie functioneren en beheersen ze de officiële taal nog niet zo vlot. Meestal hebben ze ook heel wat (verplichte) verhuizingen achter de rug voor ze zich uiteindelijk kunnen settelen, zodat ze nog niet de kans kregen om een netwerk op te bouwen.

WAT DOET DE OVERHEID?

- Inburgeringstraject
- Inburgeringscoaching

Vlaanderen erkent dat een goede start voor nieuwkomers belangrijk is en ontwikkelde daarom een **inburgeringstraject**. Dit bestaat uit:

- een basiscursus Nederlands als tweede taal;
- een cursus maatschappelijke oriëntatie: kennismaking met de Belgische samenleving;
- loopbaanoriëntatie: begeleiding naar het vinden van werk of studie en vrijetijdsbesteding;
- individuele trajectbegeleiding.

In Vlaanderen is dit traject verplicht en moeten vluchtelingen een inburgeringscontract ondertekenen. In Brussel hebben zij recht op een inburgeringstraject. De meeste nieuwkomers maken hier dankbaar gebruik van: in 2015 behaalden 13 065 van hen een inburgeringsattest (Agentschap Integratie en Inburgering, 2016). Anderen zijn nog niet toe aan het opbouwen van een nieuw leven, bijvoorbeeld door onverwerkte trauma's. Uit de praktijk blijkt dat het doel van het beleid, namelijk zelfstandigheid op alle terreinen, moeilijker te bereiken is dan doorgaans verondersteld en verwacht wordt.

De Vlaamse overheid organiseert ook **inburgeringscoaching**, waarbij vrijwilligers geëngageerd worden om nieuwkomers te ondersteunen tijdens het inburgeringsproces. De inburgeringscoach en inburgeraar vormen een duo en trekken minstens een half

jaar samen op. Het is de bedoeling dat de inburgeraar zo zelfredzaam wordt, Nederlands in de praktijk oefent, zich thuis voelt in zijn of haar nieuwe buurt, mensen leert kennen, een beeld krijgt van de Belgische cultuur en gewoontes en actief betrokken wordt in de maatschappij. Gastvrij Netwerk biedt al vele jaren hulpverlening en ondersteuning aan nieuwkomers. (Zie ook hoofdstukken 2 en 3)

WAT DOEN VRIJWILLIGERSGROEPEN?

- Brugfiguur
- Ondersteunende rol
- Signaalfunctie
- Draagvlak creëren

Vrijwilligersgroepen zijn burgerinitiatieven van personen die zelf iets willen realiseren en daarmee hopen een nuttige bijdrage te leveren. Ze zoeken samenwerking met iedereen die kan bijdragen aan de realisatie van dat doel. Ze stellen zich assertief en coöperatief op ten aanzien van het aanbod van bevoegde professionele diensten en bieden er aanvullingen op. Zij zijn voor nieuwkomers de **brugfiguur met professionele diensten en de brede samenleving**⁶.

De vrijwilligersgroepen van Gastvrij Netwerk zijn beschikbaar voor alle nieuwkomers in ons land. Ze luisteren naar vele diverse noden, helpen zoeken naar bevoegde diensten en oplossingen en vergezellen de persoon wanneer een situatie of een probleem moeilijk uit te leggen is. Zij blijven deze ondersteunende rol uitoefenen zolang de vluchteling er behoefte aan heeft. Op die manier helpen ze veel oponthoud, misverstanden en frustraties te voorkomen.

Vrijwilligers merken snel op wanneer er zaken fout lopen of waar er zich structurele drempels bevinden. Deze problemen kunnen te maken hebben met de ontoegankelijkheid, complexiteit of moeilijkheden van bepaalde procedures. Op zo'n momenten kunnen vrijwilligers ook een **signaalfunctie** vervullen. Dat kan ofwel naar een overheidsdienst via een ombudsman, ofwel indirect via bemiddeling van middenveldorganisaties zoals Vluchtelingenwerk Vlaanderen. Tot slot ondernemen de vrijwilligersgroepen ook allerlei initiatieven om het **draagvlak en begrip** voor vluchtelingen en asielzoekers in onze samenleving **te verhogen**.

3. ONDERSTEUNING

Vrijwilligersverenigingen van Gastvrij Netwerk stellen zich beschikbaar om diverse hulp te bieden en zijn een persoonlijk aanspreekpunt voor vluchtelingen. Hun werk is gebaseerd op waarden zoals menselijkheid en solidariteit. De vrijwilligers ondernemen actie vanuit humanitaire motieven, maar ook vanuit verontwaardiging over onrecht,

⁶ Uit De kracht van je vereniging zit lokaal, 2015, <http://www.socius.be/?s=de+kracht+van+je+vereniging+zit+lokaal>

armoede en discriminatie. Persoonlijk contact gebeurt op een niveau van gelijkwaardigheid, met belangstelling en respect voor ieder individu. Ze hebben tot doel de vluchteling te ondersteunen en te versterken in diens traject van participatie en integratie.

3.1. DIVERSE HULPVERLENING

Lokale vrijwilligersgroepen voeren een waaier aan ondersteuningstaken uit. Sommige van die taken worden amper of niet gerapporteerd. Nochtans kan die hulp soms heel ver gaan. In dit deel groeperen we de verschillende vormen van ondersteuning onder drie noemers: materiële hulp, maatschappelijke hulp en persoonlijke hulp. Elk vorm van begeleiding heeft tot doel de vluchteling wegwijs te maken in onze samenleving en te ondersteunen bij het uitbouwen van een nieuw leven.

MATERIËLE HULP

Sommige vrijwilligers leggen zich toe op **materiële hulp**. Zij helpen bijvoorbeeld in de zoektocht naar meubels en huisraad, stellen voedselpakketten samen en zamelen kleding in. Mensen bieden vrijwilligersorganisaties vaak spontaan materiële hulp aan. Dat aanbod is welkom, maar het afstemmen van vraag en aanbod is niet zo evident en vereist heel wat communicatie en coördinatie.

- Kan de vrijwilligersgroep de spullen zelf ophalen? Kan men ze ergens bewaren? Is er voldoende mankracht? Worden de spullen beschikbaar gesteld in een winkel, verdeelpunt, of bestaande kringloopcentra en tweedehandswinkels? Kan voedsel correct bewaard worden?

Deze categorie omvat ook **financiële hulp**. Wanneer na onderzoek blijkt dat geen enkele overheids- of andere officiële dienst tijdig de nodige financiële hulp toekent, kunnen nieuwkomers bij sommige vrijwilligersorganisaties terecht voor een lening. Die lening kan dienen voor de betaling van de huurwaarborg, de visakosten bij opening van de procedure gezinshereniging, schoolgeld .... Vrijwilligersgroepen nemen dergelijke beslissingen enkel na grondig overleg binnen de vereniging.

MAATSCHAPPELIJKE HULP

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol in nieuwkomers **helpen met hun integratie** en het **verblijfsrecht vertalen naar participatie**. Hierbij richten vrijwilligersorganisaties zich ook naar lokale burgers. Met allerlei initiatieven fungeren zij als brugfiguur tussen vluchtelingen en onze samenleving. (Zie ook hoofdstuk 2 en 3)

- Vrijwilligers organiseren een feest, brunch, filmavond, wandeling, uitstap ... en nodigen zowel nieuwkomers als de andere inwoners van de gemeente uit, zodat zij kunnen kennismaken.
- Vrijwilligers organiseren informatieavonden over een thema rond asiel en migratie, herkomstlanden, ontwikkelingssamenwerking, integratie, superdiversiteit ...

- Vrijwilligers en vluchtelingen organiseren samen een culturele activiteit met en voor de buurt waarin ze verblijven, waarop iedereen die dat wil zijn of haar talenten kan tonen.

PERSOONLIJKE ONDERSTEUNING

Nieuwkomers staan voor de opgave om op relatief korte termijn hun rechten te activeren en aan heel wat verplichtingen te voldoen. Enkel zo kunnen ze ten volle te participeren in de samenleving. Dit blijkt geen eenvoudige opgave en kan tot frustratie of teleurstelling leiden. (Zie boven)

Om aan persoonlijke vragen en behoeften van vluchtelingen tegemoet te komen, bieden vrijwilligers **Individuele ondersteuning op maat** zoals:

- luisteren naar persoonlijke vragen, informatie helpen zoeken en begrijpen;
- bij specifieke vragen over bepaalde zaken de brug maken naar de bevoegde diensten;
- helpen om een dossier samen te stellen, bijvoorbeeld om een sociale woning aan te vragen;
- raad en hulp geven om formulieren, facturen en betalingsbewijzen te leren beheren;
- tijdig waarschuwen dat bepaalde verplichtingen moeten nagekomen worden (aanvragen van nieuwe identiteitskaart voor subsidiaire bescherming, kinderen tijdig inschrijven op school);
- huiswerkbegeleiding en communicatie met de scholen van de kinderen;
- stimuleren om te participeren aan activiteiten in de buurt; enz

3.2. HET CODA-MODEL

Vluchteling en vrijwilliger komen elkaar tegen als de eerste nog heel wat vragen heeft in verband met diens nieuwe leefomgeving en de ander zijn of haar tijd beschikbaar stelt om deze nieuwkomer te ondersteunen bij zijn of haar integratie in onze maatschappij.

Er worden verschillende methoden en technieken toegepast in het kader van inburgering en integratie. Hoe je daar als vrijwilliger een rol in kunt spelen, is een verhaal dat zich ontwikkelt binnen de ontmoeting met de vluchteling en de samenwerking met diverse professionele medewerkers.

Een van die mogelijke methodieken is het **CODA-model**. Dit model wordt gebruikt in basistrainingen voor begeleiders van onder meer Vluchtelingenwerk Nederland. CODA benadrukt het belang van een goede kennismaking met ruimte voor vragen en informatie, zowel door de vrijwilliger als door de vluchteling. Hierbij kan de begeleider zich een beeld vormen van de vluchteling en leert die op zijn of haar beurt belangrijke personen uit zijn of haar nieuwe omgeving kennen. (Pharos, 2013)

Het stappenplan voorkomt dat vrijwilligers te snel in actie schieten en enkel vertrekken vanuit hun eigen ervaring, zonder de vluchteling te betrekken of te peilen naar zijn of haar visie.

CODA is een basismethodiek die op zich heel logisch lijkt. Uit reacties van vrijwilligersgroepen en vluchtelingen blijkt dat het respecteren van deze structuur in de communicatie en het contact met elkaar belangrijk is om conflicten te voorkomen. Sommige vrijwilligers zeggen ten onrechte te botsen op 'eigenwijze' vluchtelingen die elke raadgeving in de wind slaan. Door naar de mensen die je begeleidt te luisteren en hun ideeën en stappen positief te bevestigen werk je aan empowerment en assertiviteit. Twee zaken die broodnodig zijn voor het verder opbouwen van hun toekomst.

CODA biedt met zijn vier (of vijf) fasen een handige ondersteuning om elkaar goed te begrijpen, doelen af te lijnen, afspraken te maken en te evalueren. Het model wordt in de professionele hulpverlening gebruikt, maar kan zeker ook nuttig zijn in vrijwilligerswerk.

Het is belangrijk om samen af te spreken hoe men dit model al dan niet zal toepassen in de vrijwilligersgroep. In de praktijk zullen verschillende vrijwilligers verschillende taken uitvoeren. Daarom zal niet iedere vrijwilliger elke stap van deze methodiek kunnen doorlopen. Het is ook mogelijk een vorming te organiseren bij ingebruikname van dit model, zodat vrijwilligers de methodiek onder de knie kunnen krijgen. (PSC Vluchtelingenwerk 2015).

CODA

— Contact — Doel

— Onderzoek — Actie

(Soms wordt als vijfde element 'Resultaat' toegevoegd)

Stap 1: CONTACT

De eerste fase gaat over het belang van een goede kennismaking. Zowel de vrijwilliger als de nieuwkomer stellen zich aan elkaar voor en leren elkaars betrokkenheid en achtergrond kennen. De vrijwilliger legt uit hoe de organisatie werkt, wat zijn of haar taken zijn en waarom hij of zij dit werk doet. Dit gesprek vormt de basis van het wederzijds vertrouwen tussen beide partijen.

Stap 2: ONDERZOEK

Om een beeld te krijgen van wat beide partijen voor elkaar kunnen betekenen en van elkaar verlangen, wordt een constructief gesprek gevoerd. Betrek de vluchteling actief bij het zoeken naar een oplossing voor eventuele problemen. Waar ziet hij of zij zelf problemen? Hoe zou hij of zij ze willen aanpakken? Welke steun en informatie is daarvoor nodig? Handig hiervoor is het overlopen van de verschillende levensdomeinen zoals huisvesting, opvoeding, werk, enzovoort. Geef de nieuwkomer de kans om het

tempo en de onderwerpen te bepalen. Vraag zeker ook welke stappen hij of zij zelf al ondernomen heeft, al dan niet bij een professionele dienst. .

Stap 3: DOEL

Er worden doelen vooropgesteld over de acties die beide partijen zullen ondernemen en beslist op welke termijn deze uitgevoerd worden.

Stap 4 (en 5): ACTIE (en RESULTAAT)

Na het uitvoeren van de doelstellingen, worden de resultaten ervan geëvalueerd. Vluchteling en vrijwilliger gaan samen na of het doel behaald werd en of er extra stappen ondernomen moeten worden.

4. HANDVATEN VOOR EEN VLOTTE VRIJWILLIGERSWERKING

In dit deel geven we een aantal praktische handvaten voor de werking van vrijwilligersgroepen. We bespreken eerst enkele mogelijke organisatiestructuren, geven vervolgens bruikbare tips voor het werven en behouden van vrijwilligers en sluiten af met enkele aandachtspunten.

4.1. ORGANISATIESTRUCTUREN

In een vrijwilligersgroep vinden de vrijwilligers onderlinge steun bij elkaar en is uitwisseling mogelijk. Als verenigingen in staat zijn om hun verschillende taken te benoemen in relatie tot de noden van vluchtelingen, zorgen ze voor een bredere maatschappelijke bewustwording en kunnen zo sneller rekenen op waardering van zowel de doelgroep als van organisaties, instanties en bevolking. Een vrijwilligersgroep opstarten vergt tijd, maar is veel efficiënter en duurzamer dan werken op je eentje. Leg eerst de visie en de doelstellingen vast; zo kan je makkelijker gelijkgestemden aantrekken.

Bij de leden van het Gastvrij Netwerk wordt er met twee soorten organisatiestructuren⁷ gewerkt.

De feitelijke vereniging van drie of meer personen met een gezamenlijk doel. De regels zijn volledig vrij en worden bepaald door de leden zelf. De vereniging heeft geen rechtspersoonlijkheid. Dit wil zeggen dat leden enkel in eigen naam optreden en individueel aansprakelijk gesteld kunnen worden bij het niet nakomen van aangegane verbintenissen en afspraken met derden. Leden moeten schulden dekken met eigen vermogen. Het is aan te raden een **contract** op te stellen, zodat men bij een (juridisch) geschil kan terugvallen op een basisdocument. (Dewaele Consultancy, 2016)

De vereniging zonder winstoogmerk (vzw) van ten minste drie personen die overeenkomen om gemeenschappelijke doelen te realiseren waaraan commerciële belangen ondergeschikt zijn. De VZW-wet⁸ bepaalt de wettelijke verplichtingen. Deze behelzen de

7 Zie vereniginginfo.be/wat-doen-we of [vsdc.be/NL/Algemeen/feitelijke vereniging_of_vzw_-2](http://vsdc.be/NL/Algemeen/feitelijke_vereniging_of_vzw_-2)

8 Wet van 2 mei 2002 betreffende de vzw's, de internationale vzw's en de stichtingen

algemene vergadering, raad van bestuur, ledenregister, statuten en hun publicatie in het Belgisch staatsblad, jaarlijkse rapportering aan de griffie van de Rechtbank van Koophandel ... Schulden worden vereffend door de vzw en dus niet door individuele leden. Enkel de vzw kan aansprakelijk gesteld worden op voorwaarde dat de vzw in orde is als rechtspersoon en haar verplichtingen nakwam. (Dewaele Consultancy, 2016)

Beide organisatiestructuren moeten rekening houden met de wettelijk bepaalde **rechten van vrijwilligers**. De wet⁹ maakt een onderscheid tussen vrijwilligers en toevallige helpers, maar beiden moeten verzekerd zijn. Deze gratis verzekering wordt aangeboden via de provincies en is gefinancierd door de Nationale Loterij¹⁰, maar dekt enkel de taken van vrijwilligers.

4.2. WERVEN EN BEHOUDEN VAN VRIJWILLIGERS

Vooraleer je de zoektocht naar nieuwe vrijwilligers start, is het belangrijk even **stil te staan bij het 'waarom' en 'waarvoor' je vrijwilligers wil inzetten**. Denk aan de probleemstelling en behoeften van je doelgroep (vluchtelingen), maar ook aan de doelen die je wil bereiken. Formuleer die doelen volgens SMART (Specifiek-Meetbaar-Acceptabel-Realistisch-Tijdgebonden) om ze concreet te maken.

Door het opmaken van een **vrijwilligersprofiel** – je basis in de communicatie met vrijwilligers – denk je na over wie je wil aantrekken. Zorg eerst voor een beschrijving van de organisatie of het project, en waar en wanneer vrijwilligers zullen werken. Omschrijf hun taken, je verwachtingen en je aanbod zo concreet mogelijk. Deze elementen kunnen opgenomen worden in het vrijwilligerscontract.

Naast de verwachtingen, is het ook belangrijk om **rekening te houden met de persoonlijke interesses en wensen** van vrijwilligers die zich aanbieden. Sommigen krijgen liever een afgebakende taak voor beperkte duur, terwijl anderen zich liever langduriger en voor verschillende functies engageren. Ook de tijd die iemand ter beschikking heeft verschilt van persoon tot persoon. Iemand die net gepensioneerd is, zal meer tijd ter beschikking hebben dan iemand die fulltime werkt.

HOE EN WAAR KAN JE NIEUWE VRIJWILLIGERS VINDEN?

- **Vluchtelingenwerk Vlaanderen**¹¹ verspreidt je vrijwilligersvacatures graag onder hun vrijwilligerslijst. Zij geven echter geen contactgegevens vrij aan derden.
- Het **Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk**¹² biedt een databank voor vrijwilligersvacatures.
- **11.11.11**¹³ heeft een vacaturebank met vrijwilligersvacatures.
- Sommige gemeenten hebben een **servicepunt voor vrijwilligers**¹⁴.

9 Wet van 3 juli 2005 betreffende rechten van vrijwilligers, zie vlaanderen.vrijwilligt.be/wetgeving

10 Zie belfius-verzekeringen.be/dossier-en-achtergrondinformatie/vrijwilligerswerk/#.V4SoLdKLSUK

11 Zie vluchtelingenwerk.be/contact

12 Zie vrijwilligerswerk.be

13 Zie 11.be/vacatures

14 Zie vlaanderen.vrijwilligt.be/dossiers/webwijzers

- Post je vacature op **sociale media** en roep je volgers op om die mee te verspreiden.
- Contacteer **plaatselijke pers**. Dit zorgt voor naambekendheid en trekt nieuwe vrijwilligers aan.

Vrijwilligers bind je aan de organisatie door **regelmatig evaluatiemomenten** in te lassen. Dit kunnen formele evaluaties zijn, maar ook schouderklopjes of andere kleine vormen van dankbaarheid. Om de aanhang te vergroten, kun je de band met alle vrijwilligers trachten te behouden, ook als ze niet langer actief zijn. Dit doe je door hen op de hoogte te houden, bijvoorbeeld via een nieuwsbrief.

AANDACHTSPUNTEN VOOR VRIJWILLIGERS

Als je nieuwe vrijwilligers wil werven, is het belangrijk om na te denken over wat je van hen verwacht in de omgang met vluchtelingen. Deze verwachtingen kan je opnemen in het vrijwilligersprofiel of gebruiken als leidraad bij de onderlinge samenwerking. Uiteraard kan elke vereniging eigen waarden als prioriteit naar voren schuiven, maar hier lijsten we alvast enkele belangrijke elementen op.

Evenwaardige personen

Het uitgangspunt bij de omgang met vluchtelingen is dat zij mensen zijn zoals jij en ik, en dat zij net zo zeer gerespecteerd willen worden. Ook de hulpverlener moet zelf als persoon voelbaar zijn. Door te handelen op basis van wederzijdse gelijkwaardigheid en respect, bouw je het **vertrouwen** op dat nodig is om een goede ondersteuning te kunnen voorzien.

Gezien de kwetsbare positie waarin vluchtelingen zich bevinden, moet de **nadruk** in de ondersteuning liggen **op het terugwinnen van controle en zeggenschap over het eigen leven**.

Vrijwilligers moeten vooral goed kunnen **luisteren**. Gebrekkige kennis van het Nederlands kan dit bemoeilijken, waardoor vrijwilligers soms geduld moeten uitoefenen. Toch kan ook hier het criterium van gelijkwaardigheid worden doorgetrokken: door eenvoudige (geen kinderachtige) taal te gebruiken, krijgt de vluchteling de kans om Nederlands te oefenen tijdens jullie gesprekken.

Omgaan met diversiteit

Vrijwilligers mogen niet verwachten dat vluchtelingen zich zomaar assimileren aan de Belgische cultuur. Ze mogen hen echter ook niet vastpinnen op hun etnisch-culturele afkomst of religie.

“Terwijl zij de diversiteit in persoonlijke achtergrond, scholing, financiële positie, levensstijl (...) erkennen en respecteren, zoeken ze tegelijkertijd naar de gemeenschappelijke basis waarop samenleven in diversiteit kan gebeuren” (Geldof, 2013)

“Meneer Nur moest lachten toen hij zag dat ik niet wist of ik hem nu wel of niet een hand moest geven. Hij stak me vrolijk zijn hand toe en zijn actie ondersteunde zijn lachen om

deze culturele verwarring." (Uitspraak van een vrijwilliger bij PSC Vluchtelingenwerk Antwerpen, nu ACM).

Respect voor privacy en vertrouwelijkheid

Vrijwilligers vragen in eerste gesprekken best niet naar de vluchtreden omdat dit tot de privésfeer behoort en vaak gevoelig ligt. Toch zijn de meeste vluchtelingen blij als de vrijwilliger iets afweet van het herkomstland of er belangstelling voor toont. Enkele begroetingswoorden of rituelen in de taal van de vluchteling kunnen een ijsbreker zijn.

Vrijwilligers engageren zich om de kansen van de vluchtelingen te bevorderen. Ze proberen elk initiatief dat de vluchteling in problemen kan brengen te vermijden. Ook een vrijwilliger is gebonden aan **beroepsgeheim**¹⁵: als iemand vertrouwelijke informatie geeft, gaat de vrijwilliger daar zorgvuldig mee om. Niets mag doorverteld worden zonder toestemming van de vluchteling.

Voor vrijwilligers kan het belangrijk zijn om een klankbord te hebben waar moeilijke situaties kunnen besproken worden. Vertel de vluchteling dat bepaalde vragen in (besloten) groep kunnen besproken worden, maar dat vertrouwelijke informatie niet doorverteld wordt aan de betrokken instanties.

Eerst beroep doen op bestaande diensten

Een vrijwilliger bekijkt eerst of de vluchteling zich al heeft aangemeld bij een officiële dienst of welzijnsorganisatie om zijn probleem te verhelpen voor hij of zij zelf actie onderneemt. Op die manier worden dubbel werk en misverstanden vermeden. Goede communicatie helpt vooruit.

Samenwerken met professionele hulpverlening zoals een Centrum voor Geestelijke Gezondheids¹⁶ of Centrum voor Algemeen Welzijn¹⁷ kan een meerwaarde betekenen. Zij vertrekken vanuit dezelfde deontologie en stellen de cliënt voorop.

Je eigen grenzen bewaken

Vrijwilligers werken vrijwillig voor een ander en halen daar vaak een gevoel van voldoening uit. Toch moeten ze ook goed voor zichzelf zorgen als ze dit willen blijven volhouden. Want naast het werk als vrijwilliger zijn er vaak veel andere verantwoordelijkheden die aandacht vragen: werk (of sollicitaties), de kinderen, het huishouden, de partner, hobby's...

Soms kunnen ze zich overbevraagd voelen of ze gaan niet akkoord met wat er van hen gevraagd wordt. Daarom is het heel belangrijk om ook de persoonlijke grenzen te bewaken en deze te benoemen naar alle betrokken personen toe. Ze maken daarbij een onderscheid tussen de grenzen die het werk of het project hen stelt en de eigen, persoonlijke grenzen.

15 Zie vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/omgaan-met-vertrouwelijke-informatie-en-beroepsgeheim-door-vrijwilligers

16 Meer info over CGG's in Vlaanderen en Brussel vind je via www.geestelijkgezondvlaanderen.be/centrum-geestelijke-gezondheidszorg-cgg

17 Meer info over CAW's in Vlaanderen en Brussel vind je via www.caw.be

HOOFDSTUK 2:

MAATSCHAPPELIJKE HULP VOOR BETER SAMENLEVEN

---

1. INLEIDING

De vele oorlogen, armoede en klimaatveranderingen drijven nog steeds veel mensen op de vlucht. De laatste jaren merkten landen wereldwijd een grote toename van ontheemden en vluchtelingen.

In 2015 registreerde België ruim 35 000 asielaanvragen¹⁸. Een zeer groot percentage van deze asielzoekers had recht op bescherming en werd erkend als vluchteling. In 2016 piekt het aantal personen dat een woning zoekt en zich moet integreren in onze samenleving.

Deze context, in combinatie met de recente terroristische aanslagen in België en andere Europese landen, beroert de gemoederen. Emoties tekenen de publieke opinie. Vluchtelingenwerk Vlaanderen stelt met ongeloof vast *“dat het nationaal en Europees discours rond vluchtelingen zich al te vaak focust op angst. Angst voor vluchtelingen als massa zonder gezicht die een bedreiging voor onze maatschappij vormt”* (D’Haene, 2016).

Gelukkig staat daar ook een positieve kant tegenover: *“Tegenover dit steeds uitgesproken polariserend discours zien wij echter ook dat steeds meer mensen zich engageren. (...) Dat sterkt ons in de overtuiging dat nog steeds heel wat mensen zich solidair wensen op te stellen ten aanzien van mensen op de vlucht”* (D’Haene, 2016).

Van die grote solidariteit zijn de vrijwilligersgroepen van Gastvrij Netwerk een voorbeeld. Nadat we in het eerste hoofdstuk een beeld schetsten van de doelstellingen van het netwerk, van wat vluchtelingen met zich meedragen en hoe vrijwilligers zich het best kunnen organiseren, besteden we in dit hoofdstuk aandacht aan **de maatschappelijke hulp** die vrijwilligersgroepen bieden.

2. INTEGRATIE MOET VAN DRIE KANTEN KOMEN

De overheid nam maatregelen zodat alle vluchtelingen taalcursussen, taalpraktijk en maatschappelijke oriëntatie kunnen volgen. Door de verhoogde instroom van erkende vluchtelingen werd het aantal medewerkers in het onderwijs, sociale verhuurkantoren,

---

18 myria.be/files/Myriatics_NL_LR.pdf

VDAB, OCMW's en CAW's (Centra voor Algemeen Welzijnswerk) uitgebreid. Ook lokale overheden stemmen hun integratie- en diversiteitsbeleid af op het grote aantal nieuwkomers.

Er zijn echter nog heel wat structurele tekorten waarneembaar (zie ook hoofdstuk 3). Zowel overheid als lokale burgers verwachten dat vluchtelingen hun plichten nakomen en rechten opnemen om een geslaagd integratietraject af te leggen. We verwachten dat zij elk vanuit hun eigen achtergrond, religie, cultuur en banden met het herkomstland, België zullen opnemen in hun identiteit. De omgang met burens, collega's, vrienden en kennissen speelt hierbij een belangrijke rol.

De **ontvangende bevolking** beseft niet altijd hoe belangrijk omgang en openheid zijn om integratie mogelijk te maken. Iemand die de taal leert, de verplichtingen van maatschappelijke oriëntatie naleeft, onderwijs of opleidingen volgt en werk zoekt, verdient eerlijke kansen, toch? Dat blijkt echter niet zo eenvoudig. Nieuwkomers stoten nog vaak op gesloten deuren.

Burgerinitiatieven: spontaan, solidair, warm, van mens tot mens

- Gastvrij voor vluchtelingen
- Bruggen bouwen tussen vluchtelingen en ontvangende bevolking
- Draagvlak voor vluchtelingen bij ontvangende bevolking opbouwen

Vluchtelingenwerk Vlaanderen ontwikkelt vanaf 2014 de brede campagne 'Gastvrije Gemeente' in Vlaanderen en Brussel. De campagne nodigt ieder die dat wil (vrijwilligers, jeugd, scholen, gemeenten, verenigingen, leefstraten ...) uit om gastvrije initiatieven voor mensen op de vlucht te ontwikkelen. Deze worden gebundeld in een online databank¹⁹. Eind 2015 waren er al ruim 500 initiatieven opgetekend. De campagne loopt verder in 2016.

De vrijwilligersorganisaties die zich verenigden in het Gastvrij Netwerk werken mee aan deze campagne. Hun voorbeelden in de online databank zijn slechts een onderdeel van hun ruimer werk voor asielzoekers, vluchtelingen en mensen zonder papieren.

De volgende paragrafen geven meer uitleg over het belang van deze initiatieven die het 'samenleven' willen bevorderen. Deze initiatieven zijn zowel naar de vluchtelingen als naar de plaatselijke bevolking gericht en gebeuren best zoveel mogelijk in samenwerking met lokale overheid, middenveld en andere verenigingen.

3. DE SOCIAAL-CULTURELE METHODIEK

Door de oprichting van Gastvrij Netwerk kunnen de leden als groep meer formele erkenning en subsidies aanvragen als socio-culturele vereniging voor mensen op de vlucht.

19 Zie gastvrijgemeente.be

Volgens het Decreet Sociaal-cultureel Volwassenenwerk²⁰ moet het netwerk daarvoor kunnen aantonen dat de activiteiten voldoen aan de **socio-culturele methodiek** (Socius, 2015). Dit is een bepaalde wijze van denken en handelen, en gaat over **wat** men doet, **hoe** men tussenkomt en **waarom** een bepaalde aanpak wordt gekozen. De methodiek werkt met vier functies.

1. **De gemeenschapsvormende functie** is gericht op groepsvorming en de versterking en vernieuwing van het sociaal weefsel. Het perspectief is een democratische, solidaire, open en cultureel diverse samenleving. Hiertoe behoren leer- en vormingsactiviteiten om competent en kritisch burgerschap te bevorderen, werken aan een wij-gevoel, zich engageren in de samenleving en solidariteitsacties.
2. **De culturele functie** is gericht op het verhogen van de participatie aan cultuur, het ontwikkelen van en deelnemen aan culturele activiteiten en reflecteren over kunst, cultuur en samenleving. Er zijn drie niveaus waarop kan gewerkt worden: het ideologisch niveau van waarden, normen en betekenissen, het gedragsmatig niveau van acties, reacties en interacties, en het uitvoerend niveau.
3. **De maatschappelijke activeringsfunctie** is gericht op het stimuleren, organiseren en begeleiden van vormen van maatschappelijk engagement en sociale actie. Nieuwkomers zelfzekerder maken en hen stimuleren tot participatie en engagement in een groep, het publieke leven en de samenleving valt hieronder. Deze functie beoogt individuele en collectieve veranderingen in het denken en handelen in functie van een solidaire, duurzame en rechtvaardige samenleving.
4. **De educatieve functie** is gericht op lerende groepen. Daaronder valt het organiseren en begeleiden van educatieve activiteiten die kennis en vaardigheden vermeerderen en attitudes in de richting van een democratische en solidaire samenleving stimuleren.

4. PRAKTIJKEN EN TIPS OM 'SAMENLEVEN' TE BEVORDEREN

Vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor vluchtelingen moeten ook werken aan draagvlakvergroting bij de bevolking. Werken voor 'samenleven' omvat zowel de acties waarmee vluchtelingen worden aangemoedigd om deel te nemen aan diverse vormen van gemeenschapsleven als de acties die de brede bevolking stimuleren om meer openheid te tonen ten aanzien van vluchtelingen.

De slaagkansen van vluchtelingen om te integreren hangen niet alleen af van hun eigen veerkracht en motivatie, maar ook van de openheid van de lokale bevolking en de maatschappij. Vluchtelingen zijn vaak verbaasd over plaatselijke gewoontes en gebruiken van de westerse samenleving en hoe deze verschillen van hun herkomstland. Zij spreken met vrijwilligers over het individualisme, het snelle levensritme, de afwezigheid van tradities, andere manieren van godsdienstbeleving .... Voor velen is het 'westen' niet duidelijk en rechtlijnig, maar eerder verwarrend.

20 sociaalcultureel.be/regelgeving/SCVW.aspx

“De afstand tussen de internationalisering van de wereld en de plaatsgebonden levens van het merendeel van de bevolking is toegenomen” (Scheffer, 2016). Dit veroorzaakt soms ongerustheid en ongenoegen. Veel mensen voelen zich ontheemd in een wereld die alsmaar globaler wordt.

Voor vrijwilligers is het een kunst om de onwennigheid van vluchtelingen en de rest van de bevolking aan te voelen en acties te zoeken die beide groepen samenbrengen. Voorbeelden genoeg: voordrachten in scholen, kerken en verenigingen, benefietconcerten, informatiestanden over vluchtelingen in bibliotheken ... Andere voorbeelden vind je op de website van Gastvrij Netwerk²¹.

4.1. VLUCHTELINGEN HELPEN BIJ HET SAMENLEVEN

PRINCIPES OMZETTEN NAAR EEN ONGEDWONGEN ONGANG

“In elke samenleving bestaan verschillende invullingen van welke waarden en normen belangrijk zijn. Ook verschillende opvattingen over integratie, levensstijlen en kledij roepen vragen op over hoe we tot gemeenschappelijke basis kunnen komen op basis waarvan samenleven in (super)diversiteit vorm krijgt” (Geldof, 2013).

Vluchtelingen voelen polarisatie aan. Ze ervaren zowel discriminerende praktijken als een gastvrij onthaal. Ze spreken erover met de vrijwilligers die ze kennen en vertrouwen. Zo krijgen vrijwilligers de verantwoordelijkheid om in dialoog te gaan over ‘samenleven’ als evenwaardige personen en dit in praktijk te brengen. Bijvoorbeeld bij een huisbezoek, een uitstap of een vergadering, maar vaak gebeurt het terloops doorheen huiswerkbegeleiding of tijdens het samen koken en eten. Handig is om hierbij enkele basisregels die iedereen begrijpt in het achterhoofd te houden:

- **Normen zijn vastgelegd in de Belgische wetgeving.** Iedereen is gelijk voor de wet, en iedereen moet de wet en de rechtsorde respecteren.
- **Waarden kunnen verschillen binnen culturen en evolueren doorheen de tijd.** Wie 70 jaar terug kijkt, ziet enorme evoluties in de manier waarop naar democratie, privacy, gender of vrijheid van meningsuiting gekeken wordt. Als waarden niet in de wet verankerd zijn, zijn ze niet collectief afdwingbaar. Vaardig in diversiteit kunnen samenleven is daarom een belangrijk en continu leerproces.
- **‘Behandel je medemens zoals je zelf behandeld wil worden’.** Deze basisregel is in alle culturen terug te vinden en daarom een handige basis voor de dagelijkse omgang. Hoewel deze regel in de praktijk niet altijd door iedereen netjes toegepast wordt.
- **Wijzen op mensenrechten kan een goede manier zijn om meningsverschillen te overbruggen.** Zo kan men bijvoorbeeld argumenteren dat wie op basis van mensenrechten geholpen is (zoals bijvoorbeeld met bescherming als vluchteling), zelf ook respect moet hebben voor de rechten van anderen.

21 Zie vluchtelingenwerk.be/gastvrij-netwerk

VRIJWILLIGERSGROEPEN IN HUN SAMENWERKING MET ANDEREN

Vrijwilligersorganisaties proberen vluchtelingen op sleeptouw te nemen in de Belgische samenleving door hen bij initiatieven van de vrijwilligersgroep te betrekken of hen uit te nodigen voor lokale activiteiten en evenementen in de gemeente. Hieronder vind je enkele voorbeelden ter inspiratie.

- Neem nieuwkomers mee naar activiteiten die de gemeente, OCMW of Dienst Integratie voor de brede bevolking organiseert. Zo wordt er soms een onthaaldag voor nieuwe inwoners met een rondleiding of wandeling georganiseerd, een babbelfcafé of voorleesproject in de plaatselijke bibliotheek. Voor kinderen zijn er vaak georganiseerde activiteiten zoals bijvoorbeeld sportdagen, fietslessen of georganiseerde fietstochten.
- Nodig vluchtelingen uit om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten die welzijnsorganisaties of vrijetijdsverenigingen organiseren. Zo organiseren bijvoorbeeld KWB, Femma, Natuurpunt of de plaatselijke parochie heel wat publieke activiteiten. *“Vrijwilligerswerk geeft mensen (nieuwe) sociale contacten in de parochie, buurt, wijk, gemeente of stad. Het creëert sociale cohesie en een groepsbeweging”* (Beweging.net, 2016).
- Moedig nieuwkomers aan om zich aan te sluiten bij een sportclub. Hoog lidgeld of sociale aspecten zoals de druk om de juiste outfit en het juiste materiaal te kopen, om achteraf iets te gaan drinken, onzekerheid of angst om negatief op te vallen en gezondheid kunnen hier wel knelpunten zijn. (Vandermeerschen, 2016)
- Wanneer je vrijwilligersgroep zelf vrijetijdsactiviteiten voor nieuwkomers organiseert, kan je een subsidie aanvragen bij het **Fonds Vrijtijds participatie** of het **Fonds Vakantieparticipatie**²². Je kan die activiteiten openstellen voor iedereen uit de buurt.
- Vluchtelingen die dat willen, kunnen zelf ook ‘vrijwilligen’ in je vereniging. Op die manier kan je hen ook introduceren bij andere verenigingen.

Er zijn **enkele mogelijke hinderpalen voor de participatie** van nieuwkomers bij al deze activiteiten:

- Vrijwilligerswerk is voor velen een nog onbekend gegeven. Hieruit kan een zeker wantrouwen of enige aarzeling voortkomen.
- De armoede die sommigen ervaren in de eerste fase van verblijf in ons land, moedigt niet altijd aan om gratis te werken. Het aanbieden van een vrijwilligersvergoeding kan alleen als de vrijwilligersvereniging zelf voldoende financiële middelen heeft.
- Ook de verplichting om tijdig in te schrijven en deelnamekosten kunnen (onbedoelde) hoge drempels zijn voor de participatie van vluchtelingen. Een vluchteling

22 vrijtijds participatie.be en vakantieparticipatie.be

weet zelden dat hij of zij een sociaal tarief kan aanvragen en ook de eigen trots kan daarbij een drempel zijn.

4.2. HET DRAAGVLAK BIJ DE BEVOLKING VERBREDEN

MAAK GEBRUIK VAN EXPERTISE EN CAMPAGNES VAN HET MIDDENVELD

Verschillende middenveldorganisaties willen de bevolking bewustmaken van allerhande maatschappelijke thema's, zoals bepaalde conflicten in de wereld, kwetsbare doelgroepen of discriminatie. Ze organiseren hiervoor campagnes en stellen hun educatief materiaal graag ter beschikking. Vrijwilligersgroepen kunnen hiervan gebruik maken bij informatieavonden of standen op events.

Specifieke materialen in verband met vluchtelingen zijn te vinden bij Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Caritas International, Amnesty Vlaanderen, Artsen zonder Grenzen, Dokters van de Wereld, Orbit vzw, 11.11.11 en Beweging.net. Myria, het federaal migratiecentrum, publiceert tal van overzichtsrapporten over allerhande thema's rond asiel en migratie.

Studiedagen van deze organisaties bieden vrijwilligers de kans meer te leren over deze thema's. Heel wat organisaties werken rond bredere thematieken zoals armoede, welzijn of sociale cohesie. Ook daar vind je raakvlakken met de situatie van vluchtelingen. Neem daarom zeker ook een kijkje op de website van het Netwerk tegen Armoede, Welzijnsschakels, Beweging.net, Hand in Hand enzovoort.

VORM NETWERKEN OF NEEM DEEL AAN PLATFORMEN VAN MEERDERE LOKALE ORGANISATIES

In kleinere gemeenten zijn de vrijwilligersverenigingen van Gastvrij Netwerk meestal de enige lokale vereniging die met en rond vluchtelingen, migratie en integratie werkt. In steden is het aanbod meestal groter. Geleidelijk aan wordt er meer bovenlokaal en regionaal samengewerkt:

- **Vluchtelingenwerk Vlaanderen**²³ als beweging en platform met dertig lidorganisaties
- Het **Limburgs Platform Vluchtelingen**²⁴ als overkoepeling van lokale vluchtelingencomités die actief zijn in Limburg.
- Het Antwerps **Platform V3 – Vrijwilligers Voor Vluchtelingen** als samenwerking van organisaties die zich inzetten voor vluchtelingen in Antwerpen²⁵.

ZOEK ANDERE BONDGENOTEN IN DE EIGEN GEMEENTE OF STAD

Gezamenlijk is het immers gemakkelijker om moeilijke thema's aan te snijden en openheid in het samenleven aan te moedigen. Ook hier zijn tal van mogelijkheden:

23 Zie vluchtelingenwerk.be

24 Zie limburggastvrij.be

25 Zie antwerpen.be/nl/overzicht/vrijwilligerswerk/nieuws-112/vrijwilligerswerk-voor-vluchtelingen

- De vrijwilligersvereniging kan samenwerken met een **federaal opvangcentrum of een Lokaal OpvangInitiatief (LOI)** van een OCMW in de buurt. Deze maken dankbaar gebruik van vrijwilligers om bijvoorbeeld taallessen of vrijetijdsactiviteiten te organiseren. Die samenwerking is een aanzet om initiatieven voor te stellen die zich naar de bevolking richten.
- De **Dienst Integratie van de gemeente** richt zich op de diversiteit binnen de lokale bevolking waartoe ook vluchtelingen behoren. Samenwerking met deze dienst is voor een vrijwilligersgroep belangrijk omdat deze een groot bereik heeft en kan zorgen voor een duurzame integratie van bepaalde acties, zoals een wereldfeest of een actie in het kader van Wereldvluchtelingendag.
- Vrijwilligersorganisaties voor vluchtelingen kunnen aansluiting vragen bij de **Gemeentelijke Raad voor Ontwikkelingssamenwerking (en Internationale solidariteit)**. Een argument voor dergelijke aansluiting is de 'Migratiecoalitie' op bovenlokaal vlak van 11.11.11, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, ORBIT vzw, het Minderhedenforum, Netwerk tegen Armoede en Samenlevingsopbouw Brussel. Sinds deze coalitie actief werd, is er veel meer inzicht over de relatie tussen 'migratie' en 'ontwikkeling'.
- In de meeste steden en gemeenten zijn er **diverse welzijnsorganisaties en sociaal-culturele verenigingen** actief. De vrijwilligersvereniging kan uitzoeken of er kan samengewerkt worden rond een gemeenschappelijke interesse of doel. Verder zijn er ook mogelijkheden bij scholen, heemkundekringen ('vluchten is van alle tijden'), interreligieuze samenwerking, vredesbewegingen enz.

Een interessant voorbeeld hiervan is hoe Gastvrij Hasselt²⁶ en Doppahuis samen een infosessie organiseerden waarin ze vertrokken van veel voorkomende opmerkingen, zoals *"Het zijn geen oorlogsvluchtelingen, maar economische vluchtelingen."* *"Ze brengen heel hun familie mee."* *"Ze krijgen meteen een uitkering."* In de infosessie stelden ze deze (voor)oordelen in vraag: *'Is dit wel zo? Wat klopt er? Hoe zit het verhaal in elkaar?'* De sessie had als doel om met meer correcte informatie ook een meer genuanceerd beeld over de vluchtelingen crisis mee te geven.

ORGANISEER ACTIVITEITEN DIE, TEGEN HET LICHT VAN DE SOCIAAL-CULTURELE METHODIEK, MEERDERE FUNCTIES MET ELKAAR VERBINDEN.

Vrijwilligerswerk dat zich naar de bevolking richt, vraagt veel voorbereiding. Dan is het ook vanzelfsprekend dat de groep een grote opkomst, belangstelling en tevredenheid wil behalen. Het 'rendement' van een actie is niet enkel af te leiden uit het aantal bezoekers, maar ook uit de kwaliteit van de informatie en de indrukken die deelnemers meekrijgen. Met de socio-culturele methodiek in het achterhoofd (zie boven) kunnen vrijwilligersgroepen best met elkaar en hun partners overleggen of en hoe ze in hun actie meerdere elementen of functies kunnen verbinden.

Zo kunnen ze bijvoorbeeld een filmavond (cultureel) aanvullen met een inleiding en nabespreking (educatief). Of ze programmeren een theaterstuk (cultureel) van een acteur

26 Zie <http://www.gastvrijgemeente.be/initiatieven/infosessie-vluchtelingen>

met migratie- en vluchtelingenachtergrond. Kan hij of zij zelf aanwezig zijn en vertellen over eigen ervaringen, integratietraject en verwachtingen (informatief en educatief)? Misschien kan er nog een receptie bij (gemeenschapsvormend) met hapjes klaarge-maakt door vluchtelingen (activering)?

Een voorbeeld van dergelijke verbinding van functies is de korte toneelopvoering 'Wachten' van Toneelhuis Antwerpen (2015). Wachten is universeel, maar voor elke mens weer anders. Het stuk beoogt een wij-gevoel. De theatermaker en regisseur is Mokhallad Rasesem, een man van Iraakse afkomst die zelf ooit asiel aanvraag in ons land. Hij creëerde dit stuk van speciaal voor scholen en verenigingen.

HOOFDSTUK 3:

HUISWERK VOOR VLUCHTELING EN VRIJWILLIGER

INLEIDING

In het eerste hoofdstuk gaven we al aan dat nieuwkomers op relatief korte termijn aan heel wat verplichtingen moeten voldoen. In dit laatste hoofdstuk weiden we verder uit over de **persoonlijke hulp** die vrijwilligers kunnen bieden om tegemoet te komen aan de vragen en behoeften van de vluchteling. Deze ondersteuning is en blijft **maatwerk**, een samen-op-weg-gaan.

Erkende vluchtelingen zijn vaak blij om na een periode van afhankelijkheid tijdens de asielpprocedure en de 'leefgeldperiode' weer zelf weer beslissingen te kunnen nemen. De overheid ontwikkelt heel wat maatregelen en initiatieven om te zorgen dat vluchtelingen een vlotte start kunnen maken, maar dat wil niet zeggen dat er geen regels en obstakels zijn die hun weg belemmeren. Nieuwkomers kunnen tijdens hun inburgeringstraject terecht bij hun trajectbegeleider of assistent van het OCMW. Elke overheidsdienst werkt binnen een bepaald bevoegdheidskader en is enkel tijdens bepaalde uren toegankelijk; men moet een afspraak maken om gehoord te worden.

Vrijwilligers kunnen in deze fase een aanvullende en eerder informele rol spelen. Zij zijn vaak beschikbaar op andere tijdstippen dan de officiële diensten, en ook wanneer vluchtelingen geen beroep meer doen op het OCMW. Vrijwilligers kunnen helpen met de inschatting en beantwoording van de vraag. Soms volstaat deze uitleg om de nieuwkomer op gang te helpen. Andere vragen hebben betrekking op structurele problemen die extra aandacht vragen. Vluchtelingen vinden in de vrijwilligers een bondgenoot waaraan ze dagdagelijkse moeilijkheden en vragen kunnen toevertrouwen. Vrijwilligers krijgen regelmatig de titel van 'mijn Belgische familie' toegekend.

Het begint vaak met een informele babbel, meestal naar aanleiding van een concrete vraag. De ontmoetingen worden uiteindelijk regelmatig. De vrijwilligers zoeken informatie op, geven adviezen of waarschuwen tijdig voor belangrijke dingen die moeten gebeuren. Ze nemen waar nodig contact op met diensten en kunnen meegaan naar die afspraken. Vrijwilligers kunnen zorgen voor transport in noodgevallen, het vertalen, verduidelijken en invullen van formulieren of nemen voor officiële documenten contact op met een beëdigde tolk en zoveel meer. Kortom, vrijwilligers kunnen zorgen voor kleine en grotere hulp.

THEMATISCHE FICHES

In dit hoofdstuk werden een aantal fiches uitgewerkt met betrekking tot de plichten die nieuwkomers moeten nakomen en de rechten waarop zij beroep kunnen doen. Vrijwilligers kunnen hiermee aan de slag om de pas erkende vluchtelingen te helpen. Het is niet mogelijk om alle vragen en antwoorden op te lijsten, dus selecteerden we enkele thema's.

Bij de thema's vind je de volgende indeling terug.

- a. Inleiding
- b. Problemen (algemeen en specifiek voor vluchtelingen)
- c. Tips
- d. Sociale kaart/extra informatie
- e. Inspiratie van vrijwilligersgroepen²⁷

We willen graag vooraf verwijzen naar een algemeen overzicht van nuttige adressen en initiatieven op de website van de **sociale kaart**. Per fiche sommen we ook enkele belangrijke organisaties op.

Volgende thema's komen in dit hoofdstuk aan bod:

1. Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI)
2. Op zoek naar een eigen adres
3. Maatschappelijke oriëntatie en taal
4. Gemeentelijke administratie
5. De bank en het budget
6. Verzekeringen
7. Recht op kinderbijslag
8. Recht op studie- en schooltoelage
9. Recht op gezinshereniging
10. Opvoeding en school
11. Studie en werk
12. Mobiliteit

---

27 Info over de vrijwilligersgroepen van Gastvrij Netwerk vind je via vluchtelingenwerk.be/gastvrij-netwerk

ALGEMENE PROBLEMEN

Bepaalde hindernissen keren bij elk thema terug. Om ze niet in elke fiche te moeten herhalen, behandelen we ze hieronder.

- Niet alle nieuwkomers zijn op de hoogte van hun rechten, waardoor ze die misschien niet opnemen. “De niet-toegang tot en het niet-gebruik van rechten is een fenomeen dat wijder verspreid is dan wordt aangenomen en in het bijzonder de meest kwetsbare mensen treft.” (Steunpunt tot bestrijding van armoede, g.d.)
- Niet iedereen weet aan welke regels men zich moet houden of aan welke plichten men moet voldoen. Niet iedereen weet waar men terecht kan voor hulp.
- Onvoldoende kennis van het Nederlands zorgt ervoor dat het verwerken van informatie en invullen van formulieren moeizaam verloopt. Er is een reëel gevaar dat een nieuwkomer een handtekening zet onder een formulier dat hij niet helemaal begrijpt
- Al te vaak wordt ervan uitgegaan dat iedereen over een computer beschikt en digitaal geletterd is.
- Vluchtelingen ondervinden specifieke vormen van uitsluiting, racisme en discriminatie op vlak van huisvesting en tewerkstelling en stoten vaak op structurele hindernissen, zoals voorrangregels voor sociale huisvesting en uitbetaling van de schooltoelage.

ALGEMENE TIPS

- **Kruispunt Migratie-Integratie** bundelt informatie over vreemdelingenrecht en internationaal privaatrecht in verstaanbare taal²⁸.
- Wat het **niet opnemen van waar men recht op heeft** betreft, “zijn de redenen divers, maar de oplossingspistes evenzeer” (Steunpunt ter bestrijding van armoede, g.d.). Verschillende organisaties ontwikkelden methodieken voor dit probleem²⁹.

INTERESSANTE (ALGEMENE) LECTUUR

- Netwerk tegen Armoede werkte een project uit dat zich specifiek richt op armoede bij personen met een migratieachtergrond: ‘**Armoede Gekleurd**’. De publicaties en voorstellingsfilm kan je vinden op hun website³⁰.
- Het Agentschap Integratie en Inburgering stelde een handige **brochure** samen over het traject dat asielzoekers afleggen en de rechten en plichten van vluchtelingen en subsidiair beschermden³¹.

28 Zie kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht

29 Zie armoedebestrijding.be/themanontakeup.htm

30 Zie <http://www.netwerktegenarmoede.be/armoede-gekleurd>

31 Zie kruispuntmi.be/sites/default/files/bestanden/documenten/traject_asielzoeker_def2_0_20160714.pdf

- Beweging.net biedt een **informatiepakket** aan als richtingwijzer voor alle verenigingen die op een of andere manier de vluchtelingenproblematiek in hun werking opnemen³².
- Het Nederlandse onderzoekscentrum Pharos geeft in hun brochure 'Geef ons de tijd' informatie over de psychosociale ondersteuning van vluchtelingen³³.

---

32 Zie Beweging.net/onbegrensd/durf-verenigen-onbegrensd

33 Zie pharos.nl/documents/doc/webshop/gun_ons_de_tijd.pdf

1. RECHT OP 'MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE'

1.1. INLEIDING

Juridisch hebben vluchtelingen en mensen met het statuut Subsidiaire Bescherming dezelfde plichten en (bijna) dezelfde rechten als Belgen. Na zijn of haar erkenning of het verkrijgen van verblijfspapieren, wil een vluchteling zich zo snel mogelijk vestigen en inschrijven in de gemeente waar hij een woning heeft gevonden. Het **Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister (BIVR)** geeft recht op een ziekte- en invaliditeitsverzekering en op maatschappelijke integratie van het OCMW van de verblijfplaats.

Het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) heeft de opdracht om het **recht op maatschappelijke integratie (RMI)** te waarborgen voor personen die over onvoldoende bestaansmiddelen beschikken en aan de wettelijke voorwaarden voldoen. Specifieke informatie over RMI voor vluchtelingen en subsidiair beschermden, is te vinden in de recent gewijzigde Verblijfwet³⁴ (vanaf 8 juli 2016). De algemene criteria³⁵ zijn:

1. de nationaliteitsvoorwaarde
2. werkelijke verblijfplaats in België
3. meerderjarig, of hiermee gelijkgesteld
4. werkbereidheid
5. onvoldoende bestaansmiddelen

Het OCMW heeft hiervoor drie belangrijke instrumenten (eventueel gecombineerd):

- leefloon
- tewerkstelling artikel 60
- geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI), verplicht vanaf 1 september 2016). Een GPMI is een contract tussen de klant en het OCMW. De verschillende stappen worden met de klant besproken.

De vluchteling moet de aanvraag voor een vervangend inkomen ("leefgeld") richten aan het OCMW van zijn woonplaats als hij of zij geen werk vindt. Het OCMW levert een bewijs van de datum van aanvraag. Als een leefloon wordt toegekend, gebeurt dat pas vanaf deze datum.

34 Zie kruispuntmi.be/nieuws/wijzigingen-verblijfwet-vanaf-8-juli-2016-voor-vluchtelingen-en-subsidiair-beschermden

35 Zie kruispuntmi.be/thema/sociaal-medisch/ocmw-steun/maatschappelijke-integratie/heb-jij-recht-op-maatschappelijke-integratie

1.2. PROBLEMEN

- We vermeldden eerder de algemene problemen zoals gebrekkige kennis van rechten en plichten of de beperkte taalkennis. Deze zijn ook hier van toepassing.
- Elk OCMW werkt autonoom. Concreet betekent dit dat vluchtelingen die in een bepaalde gemeente terechtkwamen soms andere aanvullende maatschappelijke of financiële ondersteuning krijgen dan wie elders woont. Ook koppelen sommige OCMW's extra voorwaarden aan het leefloon, die verder gaan dan het wettelijk kader (bijvoorbeeld verplichte taallessen en sollicitatiebewijzen). Dit kan verwarrend zijn wanneer nieuwkomers onderling ervaringen uitwisselen.

1.3. TIPS

- Sommige vluchtelingen hebben **recht op bijkomende steun**, maar het OCMW moet die aanvullende ondersteuning wel toestaan. Zo is het recht Aanvullende Maatschappelijke Dienstverlening, bovenop hun Recht op Maatschappelijke Integratie, afhankelijk van heel specifieke voorwaarden zoals het type verblijfskaart of bijlage. Of een vluchteling hiervoor in aanmerking komt, kan je best navragen aan de maatschappelijk assistent van het OCMW door wie de nieuwkomer opgevolgd wordt.
- Bij algemene klachten over de werking van het OCMW kan de vrijwilligersgroep weinig doen, omdat OCMW's autonoom zijn en er verschillende interpretaties van de wet mogelijk zijn. Als de vluchteling niet akkoord gaat met een beslissing van het OCMW, kan je uitleggen dat men in de eerste plaats **best uitleg vraagt** bij diens maatschappelijk werker. Een vertaler meenemen kan handig zijn. Zo kan de vluchteling misschien argumenten weerleggen en om een nieuwe beslissing vragen.
- Men heeft altijd het **recht om beroep aan te tekenen**³⁶ bij de Arbeidsrechtbank, binnen de 30 dagen. Leg uit wat een dergelijke beroepsprocedure inhoudt en verwijst door naar een advocaat. De advocaat kan er voor zorgen dat de uitspraak aangevraagd wordt 'met terugwerkende kracht', namelijk vanaf het moment van het indienen van het beroep. Vertel er bij dat het vaak lang duurt vooraleer een zaak door de Arbeidsrechtbank behandeld wordt. Druk de vluchteling op het hart dat hij bewijzen van schulden die hij ondertussen opbouwt (door leningen of achterstallige betalingen) moet bijhouden, omdat de rechter daar rekening mee kan houden.

---

36 Zie ocmw.antwerpen.be/sites/default/files/LowRes_Brochure_BeroepBeslissing_NL_v0_2.pdf

2. OP ZOEK NAAR EEN EIGEN ADRES

2.1. INLEIDING

Op de privémarkt is het moeilijk om een betaalbare woning te vinden, zeker met enkel een inkomen uit uitkering. Toch kunnen de vluchtelingen meestal niet anders dan hun eerste woning op de privé markt huren. Want tegelijk er is een structureel tekort aan sociale huisvesting³⁷, met lange wachtlijsten tot gevolg. Er zijn ook heel wat voorwaarden om in aanmerking te komen voor het aanbod van de sociale huisvestingsmaatschappijen of sociale verhuurkantoren. Dat ook gemeenten een eigen lokaal beleid met aanbod van sociale woningen kunnen hebben, is (te) weinig bekend.

Er zijn meerdere wetsvoorstellen in omloop die moeten bijdragen aan de oplossing van het huisvestingstekort voor mensen met een laag inkomen of huiseigenaren er toe aan te zetten niet te discrimineren bij het verhuren aan mensen van vreemde origine.

2.2. PROBLEMEN

- **Vluchtelingen krijgen weinig tijd om een woning te vinden.** Slechts 2 maanden na hun erkenning moeten ze de asielopvang verlaten. Een eigen adres is verplicht om hun verblijfsrecht en andere rechten te openen, zoals financiële steun van het OCMW, ziekteverzekering en inschrijving voor sociale huisvesting.
- **Ze spreken de taal nog niet goed, weten niet hoe de woningmarkt functioneert en hoe ze moeten zoeken.** De hulp die ze krijgen vanuit de centra voor opvang van asielzoekers is beperkt en verschilt per gemeente en opvangcentrum.
- **Ze hebben nog geen of niet voldoende financiële middelen.** Pas erkende nieuwkomers hebben in de periode dat ze op zoek moeten gaan naar een woning meestal nog geen financiële bijstand van OCMW ontvangen. Hun recht op steun wordt pas feitelijk geopend wanneer ze aan het lokale OCMW kunnen bewijzen dat ze een woning gevonden hebben in de gemeente. Hoe moeten ze geld vinden voor de huurwaarborg en de huur? Ze hebben meestal geen of amper (spaar)geld of dat is opgegaan tijdens hun vlucht. Om geld te vinden voor de huurwaarborg en de huur zien ze zich genoodzaakt hier en daar te lenen, maar starten daardoor met schulden.
- **Op de private huurmarkt is het aanbod van betaalbare woningen zeer schaars en zijn sommige eigenaars zeer 'selectief'.** Ze laten zich leiden door vooroordelen, eigen voorkeuren en (negatieve) ervaringen. Ze zijn vaak zeer wantrouwend tegenover mensen die steun van het OCMW ontvangen.
- **Op de sociale huurmarkt vormen bepaalde voorrangsregels voor lokale inwoners een structurele hindernis voor vluchtelingen.** Het beleid steunt op het Sociaal Huurbesluit, dat onder andere de voorwaarden voor toewijzing van een sociale huurwoning en de voorrangsregels voor bepaalde categorieën van kandidaat-huurders bepaalt. Door te behoren tot de categorie 'daklozen' kan een vluchteling soms opgenomen worden in de versnelde toewijzing voor daklozen. De voorrang

37 Zie [vvs.be/sociaal_beleid_en_werk/Wonen/sociaalhuurbesluit/Pages/default\(standaard\).aspx](http://vvs.be/sociaal_beleid_en_werk/Wonen/sociaalhuurbesluit/Pages/default(standaard).aspx)

die huisvestingsmaatschappijen en het lokaal sociaal beleid mogen geven op basis van 'lokale binding' is nadelig voor vluchtelingen. Sociale verhuurkantoren (SVK) passen deze laatste voorrang niet toe.

- De **OCMW's** gaan verschillend om met de aanvraag van leefgeld en huurwaarborg. Bij het ene OCMW volgt een snelle behandeling, bij het andere duurt het een maand vooraleer de aanvraag behandeld is. Het OCMW eist vaak dat de waarborg op een geblokkeerde rekening wordt gestort, wat niet door iedere huisbaas wordt aanvaard, ook al is dat wettelijk.

2.3. TIPS

- Samen op huizenjacht gaan met vluchtelingen vraagt **veel geduld en doorzettingsvermogen** van zowel de vrijwilliger als de vluchteling.
- **Humor en begrip** kan belangrijk zijn om de frustratie een plaats te geven. Je wilt het een en ander graag goed uitleggen voordat je samen op pad gaat of een reeks eigenaars contacteert. Interessant hiervoor is bijvoorbeeld een **folder**³⁸ met basisinfo in drie talen (Nederland, Engels en Arabisch) met cartoons voor kandidaathuurders, ontwikkeld door het Huurderssyndicaat. De folder werd verspreid over alle OCMW's en opvangcentra.
- Ga ook zeker **informatie vragen** in een Woonwinkel/OCMW/CAW of bij een Sociaal Verhuurkantoor (SVK). Sommige projecten van Samenlevingsopbouw of Verenigingen waar Armen het Woord Nemen hebben ook veel ervaringen op dit vlak. Zoek hun adressen in je omgeving op de sociale kaart.
- Interessant om weten is dat een SVK een woning toewijst aan de kandidaat-huurder als deze zelf een eigenaar overtuigd heeft om de woning voor SVK beschikbaar te stellen. De **kwaliteitseisen voor de (sociale) woning en de inkomensbarema's** die in een Sociaal Verhuurkantoor worden gehanteerd, zijn te raadplegen op de website van Wonen Vlaanderen³⁹, maar het OCMW, Woonwinkel of Sociaal verhuurkantoor kan je hier ook persoonlijk wegwijs in maken.
- Informeer de nieuwkomer dat mensen die op straat zijn terecht gekomen of dreigen te belanden (zoals vluchtelingen die zich voor de eerste keer inschrijven) **zelf** aan het OCMW kunnen en mogen vragen welke **financiële ondersteuning** ze kunnen krijgen. Die kan het volgende inhouden:
  - een **Installatiepremie** voor de inrichting van hun huis;
  - een **huursubsidie**, op voorwaarde dat hun huis aan een aantal (kwaliteits)eisen voldoet;
  - een **Huurpremie** als je na 4 jaar inschrijving nog steeds niet in aanmerking bent gekomen voor een sociale woning. De betrokkene krijgt hiervoor automatisch een bericht toegestuurd.

38 Zie vluchtelingenwerk.be/system/tdf/huisvestingsfolder_in_het_arabisch_huurderssynikaat_-_caw_1.pdf?file=1&type=file&id=3811&force

39 Zie wonenvlaanderen.be/premies/voor-wie-de-vlaamse-huursubsidie

2.4. SOCIALE KAART EN EXTRA INFORMATIE

Caritas International

Caritas International is actief betrokken bij het zoeken van huisvesting voor asielzoekers en vluchtelingen. Caritas stelde ook een nuttig **document op met veelgestelde vragen**⁴⁰ door huiseigenaars over het verhuren van hun woning aan vluchtelingen. De antwoorden kunnen zeker bruikbaar zijn voor vrijwilligersgroepen die mee zoeken naar een woning.

Orbit vzw

ORBIT vzw wil met zijn project ‘Woning gezocht, burens gevonden’⁴¹ vrijwilligersorganisaties die voor vluchtelingen op zoek zijn naar een dak boven hun hoofd ondersteunen en bemoedigen via een inspiratiekrant voor en in samenwerking met vrijwilligers en bestaande werkgroepen in eenzelfde regio; een lokale krant in kleine oplage; terreinverkenning en expertiseopbouw

Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Vluchtelingenwerk Vlaanderen bundelt nuttige informatie over huisvesting, zorgt voor ervaringsuitwisseling en een plek om klachten te registreren die ze zo nodig aan de overheid doorgeven. Zo werkten ze in samenwerking met Pleegzorg Vlaanderen aan het project ‘**Geef de wereld een thuis**’ waarin ze zoeken naar pleeggezinnen voor niet-begeleide minderjarigen. Recent, in juni 2016 organiseerde Vluchtelingenwerk een **netwerkdag** over ‘huisvesting voor erkende vluchtelingen’. Momenteel zijn ze bezig met het ontwikkelen van een **woningplatform** waar verhuurders die ervoor openstaan om hun woning te verhuren aan vluchtelingen (met verblijfsstatuut) hun panden registreren. Al deze informatie, met talloze ondersteunende **brochures** voor wie mee een woning zoekt voor vluchtelingen, zijn te vinden op hun website⁴².

Straathoekwerkers klagen het schrijnend gebrek aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen in Vlaanderen aan in hun actie ‘**Leeg huis zoekt thuis**’⁴³.

Het steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting houdt een **warm pleidooi voor een huurwaarborgfonds**⁴⁴.

2.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Vzw SOCK in Brugge

“Toen de schoonouders van mijn petekind overleden, werd haar man eigenaar van zijn ouderlijk huis”, vertelt Jozef van vzw SOCK in Brugge. “Hij kon het niet over zijn hart krijgen het huis waarin hij opgroeide te verkopen, maar keek op tegen de verantwoordelijkheid die

40 Zie caritas-int.be/files/faq_woning_verhuren_aan_vluchteling.pdf

41 Zie woninggezocht.be

42 Zie vluchtelingenwerk.be/huisvesting

43 Zie leeghuiszoekthuis.be

44 Zie armoedebestrijding.be/publications/nota_huurwaarborgfonds.pdf

verhuren met zich meebrengt. Verhuren aan een Sociaal Verhuurkantoor was één mogelijkheid, maar uiteindelijk koos hij er voor om de woning te verhuren aan onze vzw SOCK. Wij nemen de rol van verhuurder volledig voor onze rekening en onderverhuren de woning aan een Syrisch gezin dat bij ons kwam aankloppen op zoek naar een onderkomen. Onze vzw staat garant voor de maandelijkse huur en de oplevering van het huis in oorspronkelijke staat als het huurcontract afloopt. Omdat ik familie ben van de huiseigenaar, heeft hij het volste vertrouwen in onze goede werking.”

Eén van de vrijwilligers bij vzw SOCK vertelt over de Syrische familie: “Ze zijn elkaar tijdens hun vlucht uit Syrië kwijtgeraakt. De twee oudste kinderen, 17 en 18, kwamen tijdens hun asielpcedure terecht in een Lokaal Opvanginitiatief. Omdat zij als niet-begeleide minderjarigen het land binnenkwamen, kregen zij een Vlaamse voogd toegewezen. Hun ouders en de twee jongste kinderen van 6 en 14, werden later teruggevonden in een collectief centrum van het Rode Kruis. Toen de familie erkend werd, kregen ze maar twee maanden de tijd om een woning in Vlaanderen te vinden en de opvang te verlaten. De voormalige voogd van de oudste kinderen was gelukkig een bekende bij vzw SOCK, en zo werden wij als werkgroep bij de zoektocht betrokken.”

“Onze medewerkers bij vzw SOCK helpen het gezin naast hun huisvesting ook met hun integratie in Vlaanderen. Zo zijn we bijvoorbeeld samen de kinderen gaan inschrijven in een schoolje hier in de buurt. De vrijwilligers die deel uitmaken van onze werkgroep, hebben een zeer gevarieerde achtergrond, en ieder draagt op zijn eigen manier bij.”

Mondiale werken regio Lier (MoWe)

vrijwilligers en vluchtelingen renoveren woningen. Uit een breed ‘vluchtelingen-overleg’ met OCMW’s, CAW, lokale partners en vrijwilligers groeide de vzw ‘Woonhulp voor vluchtelingen’. Tom Van de Vel vertelt: *“We wilden een meerwaarde zijn naast de organisaties die al bestonden. Omdat het vinden van huisvesting voor veel vluchtelingen een groot probleem vormt, besloten we op twee manieren te helpen: enerzijds door te informeren en mee te helpen zoeken, anderzijds door zelf woonaanbod te creëren. Omdat we al snel merkten dat het aanbod van betaalbare, kwaliteitsvolle woningen in onze regio beperkt is, hebben we besloten op zoek te gaan naar eigenaars die hun woning aan ons willen verhuren als transit- of doorgangswoning. Van ORBIT vzw leerden we dat we best een vzw zouden oprichten om een huis te huren. Met enkele vluchtelingen als vrijwilligers knappen we het huis dan op.”⁴⁵*

Mensen in Nood (MIN) Geel

Mensen in Nood (MIN) Geel helpt gezinnen die door de vrijwilligers opgevolgd worden niet alleen met regelmatig bezoek en ondersteuning, maar ook materieel door gratis hulp aan vluchtelingen die moeten verhuizen, aanbod van huisraad zoals een tafel, bed, kasten, frigo, diepvries, en dergelijke. *“Het is nooit onze bedoeling om de schulden van deze mensen af te betalen. Maar soms is de situatie zo schrijnend dat er in uitzonderlijke gevallen al eens financieel bijgesprongen wordt. Wanneer onze gezinnen verhuizen, dan betalen wij de huurwaarborg.”*

45 Inspiratiekrant Woning gezocht. Buren gevonden, ed. ORBIT vzw

3. MAATSCHAPPELIJKE ORIËNTATIE EN TAAL

3.1. INLEIDING

“De dokter en mijn vrienden vertelden me dat ik al mijn herinneringen moest vergeten. Ik begon dat te doen, maar ik besepte dat ik niet alles wil vergeten. Het zijn mijn ervaringen, het is mijn leven. Sommige dingen vergeet ik bewust, maar de belangrijke dingen, mijn ervaringen, zou ik niet willen vergeten. Die ervaringen hebben een nieuwe persoon gecreëerd.” Alaa Janaid⁴⁶

Vluchtelingen namen een rugzak mee met daarin alles wat ze hebben verzameld in het verleden: hun werkervaring, competenties, cultuur en taal, herinneringen en vaak ook een belangrijke portie overlevingsmethodieken. Dat volstaat helaas niet om in ons land een thuis te vinden.

Je oriënteren in een nieuwe omgeving heeft tijd nodig, maar gelukkig zijn er heel wat materialen en projecten die een vluchteling bij de start van hun participatie in de samenleving kunnen helpen.

De **overheid** heeft voor de eerste periode in ons land een heel scala aan mogelijkheden opgezet. Het **Agentschap Integratie en Inburgering**⁴⁷ ondersteunt het Vlaams integratiebeleid. Het omvat alle diensten voor integratie, inburgering, sociaal vertalen en tolken, en de Huizen van het Nederlands.

- **Inburgeringscoaches**⁴⁸ zijn vrijwilligers die zich voor een beperkte tijd engageren om met de nieuwkomer taal oefenen en hem of haar wegwijs maken in de lokale omgeving.
- Een **inburgeringstraject**⁴⁹ bestaat uit een basiscursus Nederlands, een kennismaking met de Vlaamse en Belgische samenleving, begeleiding naar werk of studies en naar het aanbod aan cultuur en vrije tijd en persoonlijke begeleiding.
- De Vlaamse overheid erkent en subsidieert **acht Huizen van het Nederlands**⁵⁰. Naast de drie stedelijke Huizen van het Nederlands in Antwerpen, Brussel en Gent, telt elke Vlaamse provincie een Huis van het Nederlands.
  - Laaggeschoolden of ‘traaglerenden’ worden doorverwezen naar een **centrum voor basiseducatie**. Een standaardcursus bestaat uit 240 lessen. Voor ongeletterde of zeer laaggeschoolde inburgeraars bestaat een NT2-traject (Nederlands als tweede taal) uit 600 lessen.
  - Hooggeschoolden of ‘snellerenden’ kunnen terecht bij een **centrum voor volwassenenonderwijs** om een standaardcursus van 120 lessen te volgen.

46 filosofie.nl/artikel/alaa.html

47 integratie-inburgering.be

48 sameninburgeren.be/doemee/inburgeringscoach

49 inburgering.be/nl/inburgeringstraject

50 ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/directies/huizen_van_het_nederlands_en_NT2.htm

- Inburgeraars die hogere studies willen aanvatten en voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor het hoger onderwijs, kunnen instappen in een cursus van maximaal 90 uur, georganiseerd door **universitaire talencentra**.

3.2. PROBLEMEN

- Ondanks dit aanbod loopt niet alles van een leien dakje. Er zijn **lange wachtlijsten** voor de cursussen NT2. Er is een **tekort aan taalopleidingen op maat**, vooral aan snelle en intensieve cursussen. Tegen de tijd dat nieuwkomers de taal beheersen, hebben ze zo'n groot gat in hun werkervaring dat ze moeilijk een baan vinden. Er is bovendien **te weinig taalpraktijk** binnen de cursussen.
- **Academische opleidingen zijn erg duur**. Universiteit Antwerpen en Atlas Integratie en Inburgering Antwerpen zochten hiervoor alvast naar een creatieve oplossing en zamelen fondsen in om beurzen te kunnen geven aan student-vluchtelingen (Het Laatste Nieuws, 2016).
- Er is **te weinig erkenning van attesten** betreffende het taalniveau NT2 door diensten van beroepsopleiding en van werkgevers.
- Tot slot zijn er **te weinig tolken en vertaaldiensten vanuit de overheid** hoewel de Vlaamse taalwetgeving Nederlands in openbare dienstverlening verplicht. Privé-tolken zijn erg duur.

3.3. TIPS

Vrijwilligers zijn sterk vertegenwoordigd in **taallesseninitiatieven**. Als nieuwe vluchtelingen niet meteen kunnen starten met de taallessen zijn vluchtelingen blij dat er vrijwilligers zijn die hen de eerste ijsbrekers leren om nieuwe burens 'goeiemorgen' te kunnen wensen. Het is aan te raden dat deze vrijwilligers zich goed **informereren over beschikbare materialen en methodieken** om aan volwassen vreemdelingen van diverse taalgroepen op een zinvolle manier **Nederlands aan te leren**.

- Zeer inspirerend is het digitale handboek Babelonië⁵¹.
- Vormingplus biedt ook vormingmodules en helpt met het opstarten van conversatietafels⁵².
- De uitgaven van WABLIEFT zijn handig om vertrouwd te geraken met lees- en luistertaal. Er zijn verschillende abonnementen mogelijk⁵³.
- Ook de zorgsector ging aan de slag met een nieuw praktisch instrument (in de vorm van een app) om communicatie met anderstalige ouders te vergemakkelijken⁵⁴.

51 Zie babelonie.be/methoden/downloads/LG00_Leerrijk_en_gezellig_integraal.pdf

52 Zie vormingplusantwerpen.be/projecten/anderstaligen-oefenen-nederlands/18

53 Zie wablief.be/krant

54 Zie weliswaar.be/dialogoog-zonder-drempel

- In het initiatief Taal*oor van Samenlevingsopbouw Antwerpen praat je in kleine groepjes. Je leert er nieuwe mensen kennen, je luistert er naar elkaars verhaal en oefent er Nederlands.⁵⁵

Er zijn vele **conversatietafels voor anderstaligen**, bekend onder verschillende namen zoals ‘Babbelfcafés’ en in diverse formules. In deze initiatieven gaat het niet enkel om taal maar ook om ontmoeting en uitwisseling van verhalen, plannen en gewoontes. Ze worden gecoördineerd door de provincies, door formele dienstenorganisaties of door lokale initiatiefnemers.

3.4. SOCIALE KAART

Het Kruispunt Migratie-Integratie (nu onderdeel van het Agentschap Integratie en Inburgering) was en is **een belangrijk aanspreekpunt voor ‘Samen Inburgeren’⁵⁶ in Vlaanderen en Brussel**. Van hen komt het **initiatief ‘inburgeringscoaching’**.

3.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Sommige vrijwilligersgroepen nemen zelf initiatief om taallessen en taalpraktijk te organiseren – onder andere wanneer formele cursussen in de grote vakantieperiode gesloten zijn - of ze werken mee aan babbelfcafés van de overheden en andere organisaties. Vele groepen geven huiswerkbegeleiding om volwassenen of kinderen te helpen met Nederlands, of met vakken zoals Frans, Engels, wiskunde ...

Onthaalgroep Vluchtelingen Grimbergen

Spreek met ouders en kinderen over Nederlandstalige tv-uitzendingen die praktisch zijn om Nederlands in de praktijk te oefenen. Tegelijk laten de vrijwilligers merken dat er ook begrip is voor de satelliettelevisie waarmee vluchtelingen contact houden met hun herkomstland.

Genks Comité Vluchtelingen

De groep vrijwilligers is actief sinds 1996, en helpt bij het zoeken naar huisvesting, verhuizen, herstellingen, rijkschoolbegeleiding, Nederlandse en Franse les, bijles voor andere schoolvakken, het zoeken naar werk, organiseert ontmoetingsavonden en uitstappen, en staat vluchtelingen bij in geval van allerlei problemen (slechte huisvesting, schoolbegeleiding, geboorte en overlijden...).

Gastvrij Diepenbeek.

De vrijwilligers geven lessen Nederlands als de vluchteling – wegens het tekort aan openbaar vervoer in Limburg - niet naar de scholen in Hasselt of Genk kan gaan.

55 Zie samenlevingsopbouw-antwerpenstad.be/wat-doen-we/activiteit/taaloor

56 Zie sameninburgeren.be

Filet Divers Antwerpen

Geeft enkele keren per week gelegenheid om onder begeleiding de Nederlandse taal te oefenen.

ELIM Steunpunt Vluchtelingen Roeselare

Iedere persoon van vreemde afkomst kan in Elim terecht voor onder andere

- Huiswerkklas: begeleiding van lagere school leerlingen bij het maken van de huis-taak
- Praatgroep Nederlands: samen Nederlands spreken
- Computer voor beginners
- Xenia-vrouwenwerking: cultuur en info
- Nederlandse lessen voor mensen die in het officiële circuit niet terecht kunnen
- Studieondersteuning secundair onderwijs
- Jaarlijks multi-cultureel ontmoetingsfeest

4. GEMEENTELIJKE ADMINISTRATIE

4.1. INLEIDING

De dienst vreemdelingenzaken van de gemeente waar de vluchteling zich vestigt, is verantwoordelijk voor de persoonsgebonden administratie die verband houdt met aanvragen door vreemdelingen rond nationaliteit, verblijfskaart en arbeidskaart.

De eerste keer dat vluchtelingen zich melden, zal het wat tijd en energie vragen om alle juiste documenten binnen te brengen. Elke gemeente heeft een **lijst met documenten** die de vluchteling moet meenemen (zoals bijvoorbeeld het attest van erkenning als vluchteling of Subsidiare Bescherming, je oud attest van immatriculatie of je bijlage 25 of 26, pasfoto's, huurcontract). Die lijst kan op voorhand opgevraagd worden. In sommige gemeenten vraagt de gemeentelijke administratie daarnaast ook een conformiteitsattest in verband met de kwaliteit van je huis of appartement.

Van de gemeente krijgt de vluchteling dan het **bewijs van inschrijving**, wat nodig is voor onder andere OCMW en ziekteverzekering. Pas na de inschrijving komt de steun bij het OCMW in orde.

4.2. PROBLEMEN

- Er zijn vaak **lange wachttijden vooraleer het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) het officieel document** van de erkenning als vluchteling **aflevert**. In principe kunnen vluchtelingen zonder dat attest geen identiteitsdocument aanvragen om verblijfsrecht en daaraan verbonden rechten te openen.
- Ook de **procedure voor inschrijving in het vreemdelingenregister en de toekenning van de elektronische identiteitskaart kan even duren**, zeker in de grote steden. Daaruit volgen problemen om bepaalde rechten te openen: maatschappelijke integratie, ziekteverzekering, bankrekening ...
- Bovendien moet de nieuwkomer een **woning** hebben om zich via de gemeente in het vreemdelingenregister in te schrijven en een elektronische identiteitskaart aan te vragen. Hij moet zijn adres bewijzen met een geldig huurcontract (en soms ook een conformiteitsattest). Na de aanvraag levert de gemeente een document '**bijlage 15**' af en draagt de politie op om een woonstcontrole te doen. Vooral in grote steden duurt het meerdere weken vooraleer de politie komt. Pas daarna wordt een identiteitsdocument opgemaakt.
- De **toegankelijkheid van en de behandeling door de diensten** zijn verschillend van gemeente tot gemeente. Zo mag je bij de gemeente Geel bellen voor een afspraak, in Antwerpen moet je een afspraak per mail aanvragen via hun website.

4.3. TIPS

- De overheid voerde een **extra gemeentelijke taks in voor de administratie rond de afhandeling van de verblijfskaarten**. Vluchtelingen en bijkomend beschermden, hun echtgenoten of partners en hun kinderen zijn hiervan vrijgesteld.⁵⁷
- Nieuwkomers kunnen niet voor iedere vraag of probleem een afspraak maken of het openbaar vervoer pakken om naar de officiële diensten van OCMW of CAW gaan. Ze kunnen hun **vragen stellen aan vrijwilligers** met wie ze vertrouwd zijn.
- **Vrijwilligers spreken bij voorkeur Nederlands met de vluchtelingen**. Een andere taal kan natuurlijk gebruikt worden als de vluchteling de boodschap echt niet begrijpt. **Bij de gemeentelijke administratie is dit echter zelden toegelaten**. Dat geeft een probleem wanneer de taalvaardigheid van de nieuwkomer nog niet voldoende is om de communicatie over iets gecompliceerdere onderwerpen te verstaan of te begrijpen wat er gedaan of uitgevoerd moet worden.
- In die situatie moet de nieuwkomer **een tolk meenemen** naar het gemeentelijk loket. Vaak **vraagt de vluchteling liever een vrijwilliger** die hij al kent **mee** naar de gemeentediensten. Soms erkent de ambtenaar deze brugfunctie. Als de nieuwkomer zijn vragen samen met een vertrouwde begeleidende vrijwilliger kan aangeven, wordt de vraagstelling duidelijker en kan de ambtenaar meer adequaat op zoek gaan naar de gepaste oplossing. Een interessante oplossing is dat **vrijwilligers die zelf ervaringsdeskundige** zijn en de taal al genoeg onder de knie hebben ook kunnen optreden als tolk. Hen betrekken in het vrijwilligerswerk is met andere woorden een grote meerwaarde. Het is ook een voorbeeld dat een vluchteling zich op termijn zelf kan redden als hij de taal machtig is.
- De **Werkgroep Vluchtelingen Gent** vat deze tips treffend samen: *“Begeleid vluchtelingen en wijs de weg in onze samenleving en in de doolhof van de administratie. Verdedig en bepleit zo nodig hun belangen. Neem taken op die andere diensten om uiteenlopende redenen niet aankunnen.”*

---

57 Zie dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/nieuws/Pages/De_bijdrage.aspx

5. DE BANK EN HET BUDGET

5.1. INLEIDING

Nadat de identiteitskaart in de portemonnee zit, volgt meestal snel de bankkaart.

Sommigen kennen het banksysteem, voor anderen is geld afhalen aan een automaat een volledig nieuwe ervaring. Het geeft het gevoel gebruik te kunnen maken van ongekende mogelijkheden waar men vroeger alleen maar van kon dromen. Het wordt mensen heel makkelijk gemaakt om extra geld te 'lenen' via kredietkaarten. Het is zeer verleidelijk daarop in te gaan als je nog allerhande dingen moet aanschaffen om 'geset-teld' te geraken.

Het eigen systeem van lenen binnen vluchtelingengemeenschappen via landgenoten of familie is vrijwilligers dan weer onbekend en geeft soms de nodige verrassingen als er opeens aankopen zijn gedaan die moeilijk te verantwoorden zijn vanuit het leefloon.

Veel vrijwilligers hebben ervaring met de schoendoos, volgestopt met reclame, facturen en belangrijke brieven door elkaar. Vrijwilligers zijn vaak de eersten die financiële problemen opmerken. Niet iedereen geeft het graag toe, maar als het probleem te groot is geworden, komt het toch op tafel. Vrijwilligers kunnen dan ofwel helpen om met de leveranciers (bv energie, telefoon ...) te communiceren en een gespreide betaling te vragen, ofwel doorverwijzen naar OCMW of CAW.

5.2. PROBLEMEN

- **Het financieel beheer van het beschikbare budget** door personen met een laag inkomen is een zeer algemeen probleem. Dan is er op het eind van de maand niet genoeg geld meer om eten te kopen, de huur bij het begin van de maand over te schrijven zoals het huurcontract eist, om rekeningen tijdig te betalen, ... Sommige buitenstaanders opperen dan te snel dat de persoon in kwestie zijn budget niet goed beheert. Waar nieuwkomers dan op hun beurt menen dat 'het OCMW toch wel zal begrijpen dat je niet alle facturen tijdig kan betalen met een leefloon?'. Helemaal onlogisch is het niet dat vluchtelingen, zeker in het begin, moeilijk rond komen. Het is daarom absoluut nodig om vroeg genoeg met de vluchteling over budgetbeheer te spreken.
- Er zijn ook **een aantal structurele problemen** die het moeilijk maken de eindjes aan elkaar te knopen op het einde van de maand:
  - het leefgeld dat lager is dan de armoedegrens;
  - het leefgeld komt bij vertraging pas in de volgende maand aan;
  - werkloosheidsuitkeringen of loon uit dienstencheques waarvoor controle van de vorige maand nodig is, worden vaak later uitbetaald dan verwacht;
  - interimwerk geeft onregelmatige binnenkomst van inkomsten.

- Er wordt **weinig uitleg gegeven over de spreiding van vaste kosten, vaste opdrachten en de noodzaak van sparen**. Nieuwkomers staan er niet altijd bij stil dat er op een later tijdstip in de maand nog kosten betaald moeten worden. Een opdracht van domiciliëring wordt niet uitgevoerd als er te weinig geld op de rekening staat, wat aanleiding geeft tot niet tijdig betaalde rekeningen en boetes.
- *“Energiefacturen wegen zwaar door in het budget van mensen met een laag inkomen”* (Netwerk tegen Armoede, 2015). **Stijgende energiefacturen of medische facturen** doen kwetsbare gezinnen vaak de das om.
- Er zijn nieuwkomers die **niet vertrouwd zijn met bankdiensten en bankafschriften**. Velen weten niet wat beheerskosten zijn en dat er verschillen in kosten zijn tussen de banken.
- Specifieke situaties zoals gezinshereniging brengen **extra kosten** met zich mee (gelegaliseerde documenten als huwelijksaktes, geboorteaktes, DNA kosten van ongeveer 200 € per persoon, maar ook reiskosten of de aanschaf van bedden) die het leefloon te boven gaan.
- Het gevaar is reëel dat nieuwkomers een handtekening onder een document zetten zonder dat ze de inhoud of de draagwijdte echt begrijpen.
- Er zijn vaak **leningen die nergens genoteerd staan**, die nog moeten worden afbetaald, terwijl achtergebleven familieleden hopen op financiële steun zodra de vluchteling Europa heeft bereikt.

Of hoe een vluchteling al die paperassen zuchtend samenvat: *“Jullie hebben een papieren maatschappij! Altijd maar papieren aanvragen, invullen, voorleggen ... Dat kennen wij niet!”*

5.3. TIPS

- Nieuwkomers moeten soms lang wachten op de documenten die vereist worden om een bankrekening te openen. Maar “ook vluchtelingen en asielzoekers [moeten] kunnen gebruik maken van de basisbankdienst. De dienst is immers een essentieel hulpmiddel tot financiële inclusie en sociale integratie.” (Febelfin, g.d.). Febelfin, de overkoepelende federatie van de Belgische financiële sector, geeft een **overzicht van veelgestelde vragen over de basisbankdienst voor vluchtelingen en asielzoekers**, in Nederlands, Frans en Engels, op hun website⁵⁸.
- De Federale Overheidsdienst Financiën geeft volgende **tip op een aanslagbrief personenbelasting**: *“Er wordt u toch een aanslagbiljet toegezonden omdat de toekenning van sociale voordelen (studietoelagen, huisvestingspremie, sociale leningen, huisvesting, verhoogde tegemoetkoming, verzekering voor geneeskundige verzorging) aan een inkomensvoorwaarde is verbonden. U kunt uw inkomsten over het algemeen bewijzen aan de hand van dit aanslagbiljet. Bewaar daarom dit volledige document. U kunt het ook terugvinden op onze website⁵⁹.”*

58 Zie febelfin.be/nl/publicaties/de-basisbankdienst-voor-asielzoekers-en-vluchtelingen-veelgestelde-vragen

59 Zie www.myminf.be

- Centrum voor Basiseducatie richt vanaf 2016 ook een specifieke **cursus 'Huis vol papieren'**⁶⁰ in, voor wie wil leren omgaan met papieren en berekeningen thuis. Informeer bij het Centrum voor Basiseducatie in jouw buurt of en wanneer deze opleiding daar doorgaat. Het kan misschien ook voor vrijwilligers nuttige informatie zijn bij specifieke vragen.
- Vrijwilligers kunnen verschillende rollen opnemen op vlak van financiële ondersteuning. Een daarvan is een **informerende rol** wanneer de vluchteling raad vraagt over banken, gebruik van de diensten, belastingen en waarom deze moeten betaald worden, sociale zekerheidsbijdragen, schulden en budgetbeheer. Concreet kan je advies geven over banken met de laagste beheerskosten, over het nut van een spaarrekening en waarom het belangrijk is om bankafschriften bij te houden.
- Vrijwilligers kunnen ook **praktische tips** geven over het bewaren van administratieve papieren en hoe ze te klasseren. Het vraagt enige tijd om uit allerlei documenten, reclamefolders en facturen uit elkaar te halen en uitleg te geven waar het precies over gaat. Al doende leert de vluchteling het een en ander te onderscheiden. Soms verwijst je naar de logo's, soms kan de vluchteling al voldoende geschreven Nederlands begrijpen om te snappen wat voor soort brief het is.
- De vrijwilliger kan een **aanzet geven door samen met de vluchteling basismappen aan te maken**, voor bankafschriften, facturen, loonfiches, school, belastingen, aanvragen sociale woning ... Dat kan vaak op de computer. Vluchtelingen zijn daar soms beter in dan oudere vrijwilligers, maar die kunnen vast wel iemand uit hun vrijwilligersgroep aanspreken om dit aan de nieuwkomer uit te leggen.
- Stel de nieuwkomer voor altijd een **kopie** te vragen van belangrijke attesten en documenten die hij moet inleveren. En toon hoe hij dit meteen op de juiste plaats kan bewaren. Het is aan te raden om af en toe op te volgen of dit lukt. Vertel hierbij dat facturen en andere belangrijke documenten gedurende een lange periode (ongeveer een vijftal jaar) moeten bewaard worden.

Het volgende voorbeeld uit de vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst) kan al veel verduidelijken. *“Toen er een betwisting was over de datum van betaling van de elektriciteitsfactuur, gaven we de raad om na te kijken op de bankafschriften. Bleek dat S. niet wist wat we bedoelden. We zijn dan samen naar de Post gegaan om zijn bankafschriften uit te printen en een mapje te vragen om te klasseren.”*

---

60 Zie baseducatie.be/cbe-open-school-halle-vilvoorde/cursus/een-huis-vol-papieren

6. VERZEKERINGEN

6.1. INLEIDING

In België zijn er verzekeringen die enkel in bepaalde situaties verplicht zijn, zoals wanneer je met een auto rijdt. Andere verzekeringen worden sterk aanbevolen zoals een brand- en familiale verzekering.

Enkele verzekeringen zijn verplicht, zoals de ziekteverzekering. Iedereen betaalt hiervoor een solidariteitsbijdrage. Het is belangrijk om de werkwijze van de ziekenfondsen en de Hulpkas voor ziekte- en Invaliditeitsuitkering (HZIV) uit te leggen. Welke ziekteverzekeringen bestaan er? Wat kunnen ze voor je doen? Waar kan je ze vinden?

Vluchtelingen hebben met andere woorden baat bij een uitleg over wat die verzekeringen inhouden en waarvoor ze nuttig of zinvol zijn. Medimmigrant geeft **een duidelijk overzicht van het Belgische systeem van Gezondheidszorg**, in verschillende talen⁶¹. **HZIV**, een overheidsinstelling die dezelfde taken uitvoert als ziekenfondsen, geeft ook heldere informatie op hun website⁶².

6.2. PROBLEMEN

- Vluchtelingen hebben meestal **geen duidelijk inzicht in hoe een ziekteverzekering in België werkt**. Vele vluchtelingen die uit landen komen waar geen dergelijk systeem bestaat, zijn dan ook bang voor onbeheersbare kosten en schulden door ziekte. Ze kennen het systeem van eerstelijns hulp door huisartsen niet, maar gaan rechtstreeks naar de spoeddienst of naar een specialist. Anderen denken misschien dat de ziekteverzekering in ons land zomaar alle kosten onvoorwaardelijk terugbetaalt. Daarom moet het principe van **remgeld** zeker duidelijk worden uitgelegd, net als het feit dat de groene briefjes bij de mutualiteit moeten worden binnen gebracht en dus zeker niet zomaar mogen worden weggegooid. Nieuwkomers begrijpen ook niet altijd wat de **zorgverzekering** inhoudt en waarom ze deze bijdrage moeten betalen.
- **Soms maak je geen gebruik van de rechten die je hebt, omdat je er niet naar vraagt**. Dit gebeurt bij mensen die niet op de hoogte zijn van hun rechten. Dit komt vaak voor bij de **verhoogde tegemoetkoming (VT)** die niet voor iedere rechthebbende automatisch wordt toegepast.

De VT is een belangrijke beschermingsmaatregel tegen hoge kosten in de gezondheidszorg. Sinds 2014 is het OMNIO-statuut in het systeem opgenomen. De VT beperkt het remgeld en de kosten van geneeskundige verzorging en verblijf in een ziekenhuis, en verhoogt de terugbetalingen. Ze is bovendien **een voorwaarde om** vermindering bij het openbaar vervoer aan te vragen, voor een sociaal telefoontarief, een verwarmingstoelage, een lagere premie voor de zorgverzekering of toekenning van het sociaal tarief door gemeenten of ziekenfonds.

61 medimmigrant.be/uploads/Publicaties/boekje/Medimmigrant-5834-ENG.pdf

62 caami-hziv.fgov.be/hziv-N.htm

Deze tegemoetkoming **wordt automatisch toegekend aan een aantal doelgroepen**: onder andere niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en personen die gedurende 3 maanden een (equivalent van een) leefloon ontvangen. Meestal zit dit in het pakket van leefgeld en ziekteverzekering dat de maatschappelijke assistent van het OCMW regelt.

Andere mensen die in een moeilijke financiële situatie zitten, moeten zelf de VT aanvragen bij het ziekenfonds. Dat is zo voor onder meer weduwnaars, personen met een handicap, eenoudergezinnen, personen die minstens 1 jaar werkloos of arbeidsongeschikt zijn. **Als een nieuwkomer niet langer begeleid wordt door** een maatschappelijke assistent, zorg dan dat je er als vrijwilliger op toeziet dat hij of zij zelfstandig een aanvraag voor VT indient. Het ziekenfonds voert een inkomensonderzoek uit. De verzekerde geniet van de verhoogde tegemoetkoming zo lang hij, met diens gezin, onder een bepaalde inkomensgrens valt. Jaarlijks is er controle door het RIZIV (Rijksdienst ziekteverzekering)⁶³.

- **Wie weinig geld heeft, vermijdt de kosten van niet-verplichte verzekeringen vaak.** Dikwijls wordt er geen familiale verzekering afgesloten, met alle gevolgen van dien. De wet zegt immers dat ieder mens verantwoordelijk is voor zijn of haar daden en de gevolgen daarvan. Wie schade veroorzaakt aan iemand anders door een fout of nalatigheid is verplicht om de opgelopen schade te vergoeden.

6.3. TIPS

ALGEMEEN

- Op de website ‘verzekeringen voor beginners’ vind je een handig **overzicht** van wat verschillende, al dan niet verplichte, **verzekeringen** kunnen inhouden⁶⁴. Let wel, de exacte voorwaarden per verzekering zullen verschillen tussen de verschillende banken, ziekenfondsen of verzekeringskantoren. Vraag de betreffende instantie daarom zeker ook naar hun voorwaarden.
- Een brandverzekering is niet wettelijk verplicht, maar wordt door de meeste vluchtelingen wel genomen omdat hun huurcontract dit vereist. **Het is nuttig dat vrijwilligers wijzen op formules waarbij** de verzekeringen Burgerlijke aansprakelijkheid of Familiale bescherming en Rechtsbijstand verbonden worden aan de polis. Want een ongeluk zit soms in een klein hoekje.

ZIEKTEVERZEKERING

- Voor wie een eigen inkomen of werkloosheidsvergoeding heeft, vraag je best na bij welke instantie de ziekteverzekering geregeld is en of er verhoogde tegemoetkoming kan aangevraagd worden.

63 Zie inami.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/financiele-toegankelijkheid/Paginas/verhoogde-tegemoetkoming-betere-vergoeding-medische-kosten.aspx#.V63GxpilS01

64 Zie verzekeringenvoorbeginners.be

- Vluchtelingen kiezen het best snel een **vaste huisarts** die een ‘globaal medisch dossier’ voor hen opent. Daardoor wordt individuele begeleiding mogelijk en geniet de patiënt van een hogere terugbetaling door het ziekenfonds voor een bezoek bij zijn huisarts of andere specialisten.
- Het is heel belangrijk om duidelijk uit te leggen dat een zieke **eerst naar een huisarts (of de wachtdienst) moet gaan**. De huisarts verwijst door naar een specialist (ziekenhuis). Wie deze weg niet volgt, moet meer betalen voor de raadpleging bij de specialist.
- Het is nuttig om uitleg te geven over de **maximumfactuur** en hoe deze werkt.
- Er is veel informatie over gezondheid en ziek zijn te vinden in de weekbladen van het ziekenfonds. Het is aan te raden deze informatie eens samen met de vluchteling door te nemen. De vrijwilligers kunnen deze bladen gebruiken als instrument om uitleg te geven over bepaalde zaken.

6.4. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Sommige vrijwilligerswerkingen zoals de **Werkgroep Vluchtelingen Gent** bezoeken zieken en gaan als het nodig is mee naar de dokter of het ziekenhuis.

SIAL Lubbeek biedt begeleiding bij medische, sociale en administratieve moeilijkheden, maar geeft soms ook materiële hulp.

7. RECHT OP KINDERBIJSLAG

7.1. INLEIDING

Vluchtelingen hebben recht op kinderbijslag, zodra ze hun erkenning hebben behaald. Dit recht openen ze binnen het gewaarborgd kinderbijslagstelsel op voorwaarde dat ze voldoen aan de inkomensstoets om (equivalent) leefloon te krijgen.

Kinderbijslag telt enkel voor kinderen die in België zijn. Als het kind in België is, maar niet de Belgische nationaliteit heeft moet ook het kind een toelating of machtiging tot verblijf of vestiging hebben via erkenning als vluchteling of subsidiaire bescherming of gezinshereniging.

Voor gezinnen in armoede is de kinderbijslag een onontbeerlijk, vast en voorspelbaar bedrag dat ze maandelijks ontvangen en waarover ze vrij beschikken voor de opvoeding van hun kind(eren). Zo draagt de kinderbijslag bij tot de ondersteuning van de opvoeding van kinderen voor wie de ouders, in de meerderheid van de gevallen, verantwoordelijk zijn.

Er zijn tot nu toe 2 systemen om de kinderbijslag te verwerven:

- De **(gewone) gezinsbijslag**, die een recht (sociale zekerheid) is voor wie 'wit' werkt als werknemer of als zelfstandige en bijdragen aan de sociale zekerheid betaalt. Gezinsbijslag wordt in bepaalde andere situaties ook toegekend: bij werklozen, zieken, gepensioneerden, personen met een handicap en wezen.
- De **gewaarborgde gezinsbijslag** is een vangnet (bijstand) voor wie geen gewone kinderbijslag krijgt en beperkte bestaansmiddelen heeft. Deze wordt aangevraagd bij en uitbetaald door het Federaal Agentschap voor Kinderbijslag. Wie langdurig werkloos of ziek is geweest of vroeger gewaarborgde gezinsbijslag ontving en opnieuw begint te werken (als werknemer of zelfstandige) kan de gewaarborgde gezinsbijslag nog maximum twee jaar behouden. De bruto beroepsinkomsten mogen dan niet hoger liggen dan een bepaald bedrag⁶⁵.

7.2. PROBLEMEN

- Voor gewaarborgde kinderbijslag moet je **zelf een aanvraag doen**. Voor vluchtelingen kan dit een aandachtspunt zijn bij de overgang van leefgeld naar inkomensverwerving uit loon of werkloosheidsuitkering. Het is belangrijk dit samen goed te bekijken als iemand zijn sociaal-economische situatie verandert na een tijdelijke tewerkstelling als bv. art 60-er.
- Vluchtelingen gaan er al gauw vanuit dat de sociaal assistent of de vrijwilliger wel weet wanneer er iets aangevraagd moet worden, maar dat is niet altijd zo. Het is beter een vraag teveel te stellen dan te weinig – dat geldt zowel voor vluchtelingen als voor vrijwilligers.

65 Zie vlaanderen.famifed.be/nl/gezinnen/kinderbijslagen-en-toeslagen/toeslag-voor-langdurig-werklozen-en-gepensioneerden

- Ook voor **kinderen met een handicap** moeten de ouders zelf de mogelijke toeslag aanvragen⁶⁶.

7.3. TIPS

- **Ga op een positieve manier in op vragen van vluchtelingen over hun rechten.** Als de vluchteling ergens geen recht op heeft, maak dan duidelijk waarom en herhaal de uitleg indien nodig. Jongeren die enkel deeltijds taallessen volgen na hun 18e, begrijpen bijvoorbeeld niet altijd dat ze geen recht op kinderbijslag hebben, ook als ze niet werken.
- **Waarschuw betrokkenen dat ze zelf een aanvraag** voor kinderbijslag en een eventuele toeslag **moeten openen**. De verantwoordelijkheid om de aanvraag zelf te doen is zeker toepasselijk op vluchtelingen die hun gezin herenigd hebben, niet meer afhankelijk zijn van leefgeld maar hun inkomen verwerven uit werk of een werkloosheidsuitkering.
- Je kan zeker **helpen om formulieren te lezen en te begrijpen**. Zorg er samen met de vluchteling voor dat de formulieren correct ingevuld worden en binnen de vereiste termijn teruggestuurd worden.
- Leg ook uit **dat het kindergeld bedoeld is voor** het levensonderhoud en de opvoeding van kinderen (waar het in de realiteit vaak gebruikt wordt om de eindjes van de maand aan elkaar te knopen). Vertel dat het kindergeld bij voorkeur aan de moeder uitbetaald wordt **en het dus aangeraden wordt dat de moeder** een bankrekening op haar naam opent.

Opgelet! Vlaanderen voert een nieuw kinderbijslagsysteem in vanaf 1/1/2019⁶⁷.

Vanaf 2019 krijgt **elk kind** een 'groeipakket' met financiële tegemoetkomingen.

- Voor de kinderen **geboren voor 1 januari 2019** verandert er niets. Iedereen die al kinderbijslag ontving voor 1 januari 2019 behoudt zijn basisbedrag inclusief rang- en leeftijdstoelage ook na 1 januari 2019.
- Voor de kinderen **geboren vanaf 1 januari 2019** geldt het nieuwe systeem.

Maar! De participatietoelagen van het nieuwe systeem gelden onmiddellijk voor iedereen, zowel voor de kinderen die onder het oude als het nieuwe systeem vallen.

66 Zie vlaanderen.famifed.be/nl/gezinnen/kinderbijslagen-en-toeslagen/toeslag-voor-kinderen-met-een-handicap

67 Zie vlaanderen.be/nl/gezin-welzijn-en-gezondheid/kinderen/nieuw-kinderbijslagsysteem-vanaf-112019

8. RECHT OP STUDIE- EN SCHOOLTOELAGE

8.1. INLEIDING

Naar school gaan kost geld. Studeren ook. De jaarlijkse schooltoelage is een financiële steun voor kinderen die les volgen in een school van de Vlaamse gemeenschap. Deze toelage is heel belangrijk voor aankoop van boeken, laptop en schoolkosten. De bedragen (situatie 2015-16) zijn verschillend voor kleuters, scholieren en studenten⁶⁸:

- voor kleuters is er een vast bedrag van 93,21 euro;
- voor leerlingen uit het lager en secundair varieert de toelage tussen 104,86 en 1152,99 euro;
- voor een student in het hoger onderwijs varieert de toelage tussen 256,33 en 3966,88 euro.

Er zijn drie voorwaarden om de studietoelage te verkrijgen:

1. Nationaliteitsvoorwaarde: de toelage is er voor kinderen die Belg zijn, maar ook voor kinderen van vluchtelingen en subsidiair beschermden. Kinderen van personen met andere verblijfstatuten moeten minstens 12 maanden onafgebroken wettig verblijf in België hebben.
2. Pedagogische voorwaarde: de toelage is er voor kinderen die les volgen in een erkende school die gefinancierd is door de Vlaamse Gemeenschap.
3. Inkomensvoorwaarde: de berekening van de studietoelage gebeurt op basis van de fiscale inkomsten van het 2de jaar voor de aanvraag. Voor vluchtelingen past de Dienst Studietoelagen sinds 2014 een uitzonderingsmaatregel toe om het gezinsinkomen te controleren, maar dat blijkt toch nog problemen te leveren .

8.2. PROBLEMEN

Wetgeving houdt niet altijd rekening met de specifieke situatie van vluchtelingen. Verschillende vrijwilligersgroepen hebben dergelijke situaties al aangekaart bij de overheid, soms met succes.

- In het eerste Decreet van de Vlaamse regering over de Studiefinanciering, 8-06-2007, werd van vreemdelingen vereist dat ze attesten gezinsinkomsten van het 2de jaar voor de aanvraag (van de studietoelage) aan de buitenlandse belastingdienst vragen.

De vrijwilligersgroep SIAL (Lubbeek) **schreef in 2013 naar de Vlaamse Ombudsdienst**: *“erkende vluchtelingen kunnen niet aan de regel van het Decreet voldoen. Zij mogen immers geen contacten opnemen met de overheid van hun land van herkomst, ook niet met de ambassade ervan in België.”* Het lijkt er sterk op dat de interventie van SIAL effect had.

---

68 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/schooltoelagen-en-studietoelagen

- Het Decreet van de Vlaamse regering over de Studiefinanciering werd aangepast per 14/04/2014. Het voerde een **uitzonderingsmaatregel voor vluchtelingen** in. Sindsdien moeten deze de gezinsinkomsten van het eerste (volledige) kalenderjaar na de aanvraag voorleggen.

De administratie argumenteert dat dit een vooruitgang voor de vluchtelingen is: zij behouden het recht op studietoelage op gelijke voet van Belgen, alleen komt de uitbetaling ervan later.

Concreet voorbeeld: een vluchteling werd erkend en krijgt wettig verblijfsrecht in 2012. Het gezin wordt in 2014 herenigd en vraagt een schooltoelage voor het schooljaar 2014-2015.

De Dienst studietoelagen stuurt een mail dat er bijkomende inlichtingen moeten geleverd worden: namelijk de berekening van het gezinsinkomen 2015 door het FOD Financiën of alle attesten van het vermoedelijk gezinsinkomen 2015.

Gevolg is dat de studietoelage pas in 2016 of zelfs pas in 2017 uitbetaald wordt. Ondertussen moeten de ouders zelf - zonder toelage - alle schoolkosten betalen voor de schooljaren 2014-2015 en 2015-2016. Eventueel ook nog voor de aanvang van 2016-2017.

- **De vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst)** vroeg in 2014 aan de Ombudsdienst en de Afdeling Studietoelagen om de uitzonderingsmaatregel te evalueren vanuit het armoedeprobleem. Het antwoord was dat de pas ingevoerde herwerking van het Decreet een nieuwe aanpassing onhaalbaar maakte. AZIZ legde de problematiek dan als **onderzoeksproject** voor aan studenten van het 3de jaar Sociaaljuridische dienstverlening van de Karel de Grote Hogeschool Antwerpen, 2015-16. De studenten onderzochten de wetgeving en stelden precieze vragen aan de Afdeling studietoelagen en aan diverse diensten, Studentenvoorzieningen (STUVO'S) en OCMW'S. Zij legden volgende besluiten voor:
  - dat de wetgeving en de uitzonderingsprocedure voor studietoelagen voor vluchtelingen en gezinsherenigers moeilijk te begrijpen zijn;
  - dat er veel communicatieproblemen met de doelgroep zijn, er veel doorverwezen wordt en tegenstrijdigheden opduiken;
  - dat de uitzonderingsmaatregel voor vluchtelingen “indirect discrimineert”, o.a. omdat gezinnen met manifest lage inkomsten bovenmate lang op uitbetaling moeten wachten;
  - dat er ook een manifeste incongruentie is wanneer het Ministerie wijst op de mogelijkheid om ‘voorschotten’ te vragen aan scholen en OCMW's. Ook hier speelt weer de autonomie van OCMW's: niet alle OCMW's en ook niet alle scholen geven voorschotten. Op het niveau van Hoger Onderwijs geven de STUVO's wel voorschotten, maar de manier waarop is voor OCMW's een aanleiding om het leefloon te verminderen.

AZIZ stuurde het onderzoeksrapport van de studenten naar het hoofd van de Dienst Studietoelagen en naar de Vlaamse Ombudsdienst. Omwille van de aspecten van

indirecte discriminatie en kinderen in armoede werd het rapport ook naar het Kinderrechtencommissariaat, UNIA en MYRIA gestuurd.

8.3. TIPS

- Degene die de aanvraag doet, **kan aangeven** of hij de communicatie van de Dienst Studietoelage **per mail of per post** wil ontvangen. De correspondentie lijkt misschien efficiënter en sneller per mail, maar in de praktijk blijkt dat het voor sommige vluchtelingen beter per brief gebeurt. Niet iedereen is immers gewend om zijn mailverkeer consequent op te volgen of het belang van genoemde data in te schatten. Als de aanvrager niet tijdig antwoordt, wordt het dossier gesloten. Overleg met de vluchteling wat hij of zij het beste vindt en maak de consequenties duidelijk.

De **formulieren en informatie over school- en studietoelagen** zijn te vinden op de website van de Vlaamse Overheid⁶⁹.

Telefonisch kan je terecht bij de Dienst Studietoelagen op het **gratis telefoon nummer 1700**.

- Op het **secretariaat van de scholen** mag je ook beroep doen, terwijl er mensen bij een **CAW of OCMW** bereid zijn je als vrijwilliger verder te helpen als je er samen met de vluchteling niet uit komt. Soms kun je hun bemiddeling vragen om eventuele schoolkosten te spreiden.

---

69 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/schooltoelagen-en-studietoelagen

9. RECHT OP GEZINSHERENIGING

9.1. INLEIDING

Gezinshereniging⁷⁰ is een specifiek en zeer belangrijk recht voor vluchtelingen en subsidiair beschermde. Daarom voorziet de wet ook gunstiger bepalingen voor deze groep.

Wie bij de vlucht uit het herkomstland zijn of haar gezin moest achterlaten, heeft met gezinshereniging een mogelijkheid om het gezin weer bij elkaar te krijgen. De vluchteling mag zijn of haar echtgenoot en minderjarige kinderen laten overkomen. Heel vaak kan een vluchteling zich pas echt goed op integratie toeleggen als hij of zij zich geen zorgen meer hoeft te maken om degenen die achterbleven.

In tegenstelling tot vreemdelingen die geen erkenning als vluchteling of subsidiair beschermde hebben, **moet een vluchteling niet voldoen aan alle strengere voorwaarden** die de wet van 8-07-2011 voor gezinshereniging oplegde. **Tenminste als** de aanvraag tot gezinshereniging binnen het jaar na zijn/haar erkenning ingediend wordt (en de visakosten betaald zijn). Ook moet de (huwelijks) band met de gezinsleden al bestaan vóór zijn of haar aankomst in België. De vluchteling moet dus geen bewijs van voldoende, stabiele en regelmatige bestaansmiddelen, van voldoende huisvesting voor het gezin, en een ziekteverzekering voorleggen. Hij moet alleen bewijzen dat hijzelf een ziekteverzekering heeft.

Daarnaast is de praktijk van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) voor gezinshereniging met erkende vluchtelingen ook soepeler voor wat betreft bewijsstukken en behandelingstermijn. De behandeling kan sneller gaan, maar dit is niet altijd het geval.

Als de aanvraag voor de gunstmaatregel voor vluchtelingen niet binnen het jaar na erkenning gebeurd is, vervalt deze bijzondere maatregel. Het is belangrijk gezinshereniging zo snel mogelijk aan te kaarten bij de betrokken vluchtelingen.

9.2. PROBLEMEN

- Doordat er zoveel tijd en geld besteed moet worden voordat de familieleden naar hier komen, **vergeet men dat de eigenlijke gezinshereniging (en bijhorende administratieve rompslomp) pas na aankomst begint.** Terwijl men denkt dat de problemen voorbij zijn, ontdekt men de onderlinge vervreemding, de andere rol die elk van de partners tijdens de afwezigheid van de andere hebben moeten opnemen. Lang niet altijd wordt er verteld hoe men de afgelopen periode heeft beleefd en wat men heeft meegemaakt om de ander niet te kwetsen. Om samen weer de draad op te pikken is er tijd en veel geduld nodig. Erover praten voor de aankomst van andere gezinsleden kan ook helpen.
- Toch is het **voor een vluchteling financieel en emotioneel niet zo evident in het eerste jaar** om én zijn gezin in het vluchtelingenkamp of land van origine financieel te ondersteunen én de reis te organiseren én ondertussen ook een thuis voor te bereiden voor als ze aankomen.

70 kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/gezinshereniging

Als de behandeling van de visa-aanvraag te lang duurt moet menig persoon zijn partner ginder overtuigen dat het probleem niet bij hem of haar ligt en dat er alles aan gedaan wordt om de procedure zo snel mogelijk te laten verlopen.

- **De overgang na aankomst is financieel even moeilijk.** Het duurt even voor het leefloon is aangepast, de kinderbijslag in orde is en de kinderen en jongeren hun weg naar en in school hebben gevonden. Hopelijk is ook het vinden van een aangepaste woning achter de rug en moeten ze de eerste weken niet met z'n vijven leven in een kleine studio. Want mensen die een sociale woning toegewezen kregen als alleenstaande krijgen te horen dat ze daar met hun gezin niet kunnen blijven wonen. Desnoods worden ze er uitgezet als ze niet zelf vertrekken. Maar op korte tijd een andere woning vinden, is niet evident.
- **Hoewel mensen in het kader van gezinshereniging een visum krijgen en zonder problemen binnen zijn gekomen, beslissen sommige gemeenten dat hun huwelijk toch niet op een 'wettelijke' manier is gebeurd** en zij hen niet als gehuwd koppel kunnen inschrijven zolang dit niet in orde is. Een erkend vluchteling mag echter geen contact opnemen met zijn land van herkomst. Een bevreemdende situatie als er uit die relatie drie kinderen in huis rondhuppelen.

De vrijwilligersgroep AZIZ (Zemst) deed ervaring op met dit probleem. Het religieus huwelijk in het land van herkomst van een koppel met vier kinderen werd niet als 'wettelijk' beschouwd in België. Na overleg op het gemeentehuis, heeft het koppel bij een notaris een 'Verklaring op eer ongehuwde staat' laten opmaken. Waarin staat dat *"ze nooit burgerlijk gehuwd waren en thans ook niet gehuwd noch wettelijk samenwonend zijn"*. Met deze verklaring hebben ze dan bij de dienst Burgerlijke stand een 'verklaring van wettelijke samenwoning' verkregen.

Erkenning als gehuwd of als wettelijk samenwonend paar is niet alleen emotioneel van belang, maar heeft ook fiscale gevolgen. Gehuwden en wettelijk samenwonenden genieten het voordeel van het huwelijksquotiënt. Feitelijk samenwonenden blijven hiervan verstoken.

9.3. TIPS

- **De aanvraag gezinshereniging moet gebeuren in het land waar de partner en/of de kinderen verblijven. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) in Brussel neemt de beslissing over de aanvraag. De ambassade levert het visum af op instructie van de DVZ.** Eventueel vraag je aan de dienst die zich in gezinshereniging gespecialiseerd heeft, een overzicht van documenten die moeten worden voorgelegd, zowel door de personen die willen overkomen als door de vluchteling in België. **Lees dit overzicht van te voren goed na** . Maak een lijstje en vink aan wat er al in orde is.
- **De plek waar de vluchtelingen in België de vereiste documenten kunnen aanvragen, verschilt naargelang het statuut van de nieuwkomer.** Als vluchteling erkend volgens de Conventie van Genève kan je aan het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) je getuigschriften van burgerlijke stand vragen, bijvoorbeeld akte van geboorte, huwelijksakte en echtscheidingsakte. Je

moet geen beroep meer doen op je herkomstland. Een subsidiair beschermde moet deze getuigschriften vragen aan de ambassade van zijn land van herkomst. Als deze echter niet terecht kan bij deze ambassade, kan ook hij zich ook richten tot het CGVS.

- Soms denkt men dat men in ‘Brussel’ wel begrip op zal kunnen brengen dat sommige documenten niet verkregen kunnen worden. **Uitzonderingen worden echter niet gemakkelijk toegestaan.** Zonder uitleg over waarom een bepaald document niet kan voorgelegd worden, lukt dat echt niet. **Help de vluchteling in dit geval goed uit te leggen waarom bepaalde papieren ontbreken.**
- Een **advocaat** is pas nodig als de aanvraag in eerste instantie afgewezen werd en er beroep moet aangetekend worden bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV).

9.4. SOCIALE KAART EN EXTRA INFO

Maak gebruik van de speciale diensten die veel ervaringen hebben met gezinshereniging. Kijk hiervoor ook op website van de sociale kaart

- **Rode Kruis Vlaanderen**, Motstraat 40, 2800 Mechelen Het Rode Kruis heeft bovendien een dienst ‘Tracing’ die helpt om gescheiden familieleden op te sporen⁷¹.
- **Caritas International**, sociale dienst, Liefdadigheidsstraat 43, 1210 Brussel⁷²
- **Sommige CAW’s** in de verschillende regio’s kunnen ook helpen bij vragen over gezinshereniging.
- Het **Belgisch Comité voor Hulp aan vluchtelingen (CBAR-BCHV)** verspreidde de brochure Gezinshereniging met erkende vluchtelingen in België. CBAR-BCHV verspreidde ook een film ‘Gescheiden’ van Sophie De Brabandere. Het geeft een vrijwilliger(sgroep) een goed zicht vanuit de verhalen wat er allemaal een rol speelt in dit proces.⁷³

9.5. INSPIRATIE VAN VRIJWILLIGERSGROEPEN

Op de website van Gastvrije Gemeente vind je initiatieven in de praktijk rond dit thema en andere thema’s waar vluchtelingen zich vragen bij kunnen stellen.⁷⁴

Als een vluchteling de nodige stappen wil zetten om de gezinshereniging te regelen zijn er verschillende onderwerpen waarin de vrijwilliger(sgroep) kan mee denken.

Vrijwilligers overleggen met betrokkene hoe de **financiën** gevonden kunnen worden voor de reis, de legalisatie en vertaalkosten voor de documenten, de paspoorten, de visakosten, medische onderzoeken en eventueel DNA-onderzoek.

71 Zie tracing.rodekruis.be/smartsite.net?id=PUB_GUID-89A9C29421284DA3AE90672DAB38D6BC

72 Zie caritas-int.be/nl/activity/family-reunification

73 Zie [cbar-bchv](https://cbar-bchv.be)

74 Zie gastvrijegemeente.be/initiatieven/coaching-van-een-gezinshereniging

- De meeste nieuwkomers hebben in het eerste jaar na erkenning weinig inkomsten: leefloon, artikel-60-job of interim job, werkloosheidsuitkering .... De achtergebleven gezinsleden vragen eerder geld dan dat ze zelf geld inbrengen, want vaak hebben ze in het land waar ze verblijven geen recht om te werken.
- Waar moet het geld vandaan komen? In Vlaanderen is er geen structurele voorziening voor een lening. In Brussel is er CREDAL, Coopérative de Crédit Alternatief⁷⁵
- De vluchteling kan proberen bij zijn OCMW, maar slechts weinig OCMW's zijn bereid een lening te geven. Een bank zal niet geneigd zijn om een lening te geven. Het project waarbij het CBAR-BCHV in het kader van een project 'gezinshereniging' met Europese subsidie leningen gaf, is voorbij.
- Lenen bij vrienden of kennissen is ook een mogelijkheid maar niet altijd zo evident. Mensen in het netwerk vanuit het land van herkomst zitten vaak in hetzelfde krappe financiële schuitje, met de nodige spanningen als het geld niet op tijd terug betaald wordt.
- Vrijwilligers kunnen ook samen met dit netwerk een benefiet organiseren om financieel bij te dragen, of geven soms financiële noodhulp.

Vrijwilligers luisteren naar de vluchteling als hij of zij over de **emotionele kanten** van langdurige scheiding en van gezinshereniging spreekt. Of zij snijden voorzichtig zelf aspecten aan.

- Maakt de vluchteling zich zorgen over de risico's die de gezinsleden in het buitenland lopen, of over hun fysieke en mentale gezondheid? Hoe zijn de leefomstandigheden? Gaan de kinderen er naar school? Is er een hechte band gebleven of is er een vervreemding onder de gezinsleden?
- Naarmate het gescheiden zijn van elkaar langer duurt, wordt hereniging ook moeilijker: man-vrouw, kinderen-ouders moeten weer wennen aan elkaar. De gezinsherenigers moeten wennen aan België. hoe ouder de kinderen bij aankomst, hoe moeilijker. Zijn ze in de puberteit? Hoe zal hun schoolloopbaan verlopen?

Tenslotte helpen vrijwilligers om een **woning** voor het gezin te vinden (zie hoofdstuk 3.2 voor alle problemen van dien) en huisraad te verzamelen.

Zij denken eraan dat kinderen, als de tijd van aankomst bekend is, tijdig in een **school** ingeschreven moeten worden.

Vrijwilligers zorgen voor een goed **onthaal** en blijven het gezin **helpen waar nodig** in respect voor het privé leven van het nieuw samengestelde gezin.

- Ze zorgen ervoor dat iemand (OCMW, CAW of andere) beschikbaar is om de vele aanvragen van het herenigd gezin voor huursubsidie, schooltoelage, wettelijke samenwoning van de partners (belangrijk voor de belastingen), enz. te begeleiden.

---

75 Zie credal.be

10. OPVOEDING EN SCHOOL

10.1. INLEIDING

De psychische gezondheid van kinderen hangt in sterke mate af van die van hun ouders. Als ouders, na langere periodes van onzekerheid hun zelfvertrouwen als opvoeder terug krijgen heeft het grootste deel van deze kinderen geen specialistische hulp nodig. Vluchtelingenkinderen en hun ouders willen vooral een zo normaal mogelijk leven, waar vrijwilligers hen bij kunnen ondersteunen om weer met de toekomst bezig te zijn.

Vrijwilligers vervangen een deel van het netwerk waar men in het verleden beroep op deed voor vragen rond opvoeding. Toch moeten vrijwilliger en vluchteling er rekening mee houden dat de achtergrond soms heel andere antwoorden geeft. Je deelt ervaringen en kennis, maar blijft op sommige vlakken voor elkaar wisselend insider/outsider. Ouders willen vooral hun taak als opvoeder weer op pakken. Schoolgaan is voor kinderen na abnormale vluchtervaringen helend.

De neiging bestaat om kinderen die uit een oorlogssituatie komen als slachtoffers te zien die voor het leven getekend zijn. De veerkracht van kinderen is echter enorm. Vluchtelingenkinderen vragen wel specifieke aandacht. Deze hoeft niet specifiek op trauma's gefocust te zijn, maar wel op het versterken van onderlinge sociale steun. Uit onderzoek naar kinderen uit oorlogsgebieden weten we dat deze klachten grotendeels zonder professionele hulp verminderen of verdwijnen. Scholen versterken sociale steun door in klassen extra aandacht te besteden aan sociaal-emotionele ontwikkeling of door 'maatjesprojecten' binnen of rondom de school te organiseren. Culturele activiteiten en bijvoorbeeld een 'koffieochtend' verbinden onderwijsteam, ouders en kinderen.

Als de ouders gerust zijn omdat ze weten waar hun kinderen terecht komen, voelen kinderen zich ook veiliger. Als leerlingen zich thuis voelen op school, is de kans op post-traumatische stress, depressie en angsten kleiner. Voor deze kinderen is preventieve aandacht om pesten te voorkomen belangrijk.

Sommige kinderen hebben heel wat verhuiservaringen achter de rug, zelfs in België. Eenmaal erkend hopen ze net als hun ouders de rust te vinden. Ze moeten ook terug het geloof kunnen en durven opbouwen dat ze zich nu kunnen en mogen hechten aan mensen en een vaste woonplek.

10.2. PROBLEMEN

Ons onderwijs en andere voorzieningen voor kinderen zijn onbekend. Ouders hebben daarom baat bij informatie over het onderwijssysteem, opvoeden, de gezondheidszorg in België en wat ervan hen verwacht wordt. Kiezen tussen alle school- en studiekeuzemogelijkheden in een dergelijk situatie is heel moeilijk voor vluchtelingen.

- Gezien de krapte op de onderwijsmarkt is het belangrijk hen uit te leggen dat je als ouders **proactief** op zoek moet gaan naar een school voor het volgend schooljaar, als dit een eerste keer of een verandering van school betekent. Elke gemeente kent zijn eigen werkwijze en mogelijkheden.

- Waar vluchtelingen ook vandaan komen, zij starten met hoge verwachtingen. Leerkrachten en docenten beamen die leergierigheid, maar vragen zich ook af hoe zij het beste kunnen omgaan met de oorlogservaringen en nare herinneringen van leerlingen. (zie onder: Pharos)
- Kinderen willen hun ouders sparen als er problemen op school zijn. Ze proberen zelf oplossingen te vinden of het stilzwijgend te verwerken wat niet altijd lukt.
- Sommige ouders stellen hoge eisen aan de resultaten van hun kinderen die datgene moeten waarmaken wat hen nu niet meer zal lukken of niet is gelukt vanwege de oorlogssituatie.
- De overgang naar het normale onderwijs na een eerste onthaaljaar, is voor veel jongeren vrij zwaar en vraagt extra ondersteuning om te zorgen dat ze op 'niveau' hun competenties en interesses kunnen gebruiken.
- Ouders merken dat ze hun kinderen niet kunnen helpen bij het huiswerk. Dit is heel frustrerend, zeker als ze hier vroeger juist wel mee bezig waren.
- Op ouderavonden zijn vluchtelingenouders wel eens afwezig omdat ze deze vorm van communicatie niet kennen en soms tegen een gesprek opzien als er geen tolk aanwezig is.

10.3. TIPS

Opvoeding en Onderwijs

Heel veel van bovengenoemde wijsheid en knelpunten vind je terug in de brochure van het Nederlands expertisecentrum Pharos⁷⁶.

Schoolkeuze

Onderwijs Vlaanderen heeft een website die kan helpen een schoolkeuze te maken. Ook de eigen kennis over de scholen in je gemeente kan ingezet worden. Op verschillende plaatsen zijn er medewerkers in het kader van Inburgering die vluchtelingen als nieuwkomers ook begeleiden bij de schoolkeuzes.⁷⁷

Studiekeuze

Dit is zeer moeilijk in het Vlaams onderwijssysteem. De school is het eerste aanspreekpunt. Leerlingen kunnen hun vragen ook zelf bespreken met de klastitularis of een andere leraar. Zij en hun ouders kunnen ook aan het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) advies en begeleiding vragen over studie- en beroepskeuze. De Onderwijskiezer van de CLB's helpt leerlingen, ouders en leerkrachten om een geschikte studierichting te vinden.⁷⁸

76 Zie pharos.nl/documents/doc/handreiking_vluchtelingenkinderen_op_school.pdf

77 Zie onderwijs.vlaanderen.be/nl/vind-een-geschikte-school

78 Zie onderwijskiezer.be/index.php

Onthaalonderwijs voor nieuwkomers

Zowel in het lager onderwijs (via extra uren begeleiding) als in het secundair onderwijs zijn er speciale maatregelen voorzien om de anderstalige leerlingen te helpen⁷⁹. Op volgende website kun je de secundaire scholen vinden die een **OKAN** (Onthaal Klas voor Anderstalige Nieuwkomers) klas aanbieden⁸⁰.

Het centrum voor Taal NT2 en Onderwijs biedt brochures met tips om de nieuwkomers te helpen zich welkom te voelen op school en om de taalvaardigheid van de leerlingen te helpen ontwikkelen zodat ze zich kunnen beredderen in de klas en op school. Je vindt er ook tips over contacten met ouders, materialen, nuttige publicaties, adressen en materiaal voor NT2, ICT en leesbevordering.⁸¹

Als je vragen over meer specifiek onderwijs hebt, kun als vrijwilliger samen met de vluchteling in sommige gemeentes ook contact opnemen met een Opvoedingswinkel of CLB⁸².

Huiswerk

Ouders stellen vaak de vraag of iemand hun kinderen kan helpen bij het huiswerk. In het begin gaat het meestal om taalondersteuning, maar de vragen voor hulp bij Frans en wiskunde in het secundair onderwijs volgen zeker. Er zijn vrijwilligers die bij het huiswerk helpen:

- op school (voordeel: rustige omgeving, overleg met onderwijzer/leerkracht is mogelijk)
- of thuis (thuissituatie leren kennen, vertrouwensband opbouwen, betrokkenheid ouders)

Agenda en rapporten

Vrijwilligers bekijken samen met de ouders de agenda en de rapporten. Soms worden vrijwilligers beschouwd als een soort ‘meter’ of ‘peter’ bij wie jongeren en ouders te rade kunnen gaan. Regelmatig lezen van de agenda en rapporten geeft de ouders inzicht hoe ze deze zelf ook kunnen opvolgen.

Oudercontacten

Deze activiteit is bij ons helemaal ingeburgerd, maar dikwijls onbekend bij vluchtelingenouders. Scholen gaan dan in gesprek met de ouders en geven uitleg over de prestaties van de kinderen. Zij hopen ook meer inzicht te krijgen over de achtergrond van de kinderen voor als er zich vragen stellen. Aanwezigheid van de ouders wordt als een teken van positieve betrokkenheid gezien. Vluchtelingenouders hebben, zeker in het begin, vanuit hun achtergrond het gevoel zich te ‘bemoeien’ met de interne keuken van de school als zij hun vragen en opmerkingen geven. Ze hebben het gevoel toch niet

79 Zie kruispuntmi.be/thema/gelijke-onderwijskansen/onderwijs-minderjarige-nieuwkomers

80 Zie data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/lijst.aspx?hs=311&studie=1081

81 Zie cteno.be/downloads/brochure_nieuwkomers_lo_webversie.pdf

82 Zie groeimee.be/soort-organisatie/opvoedingswinkel

echt mee te zijn met wat er allemaal gezegd is. Het meegaan van een vrijwilliger die de thuissituatie kent en mogelijkheid biedt om achteraf nog eens door te nemen wat er gezegd is, maakt de vluchtelingenouders sterker om een volgende keer meer actief betrokken te zijn.

Twee aandachtspunten zijn belangrijk:

- Kritiek geven op ouders en kinderen komt in elke cultuur anders over en vraagt vaardigheid in interculturele communicatie. Positieve waardering voor wat er wel goed gaat, aanspreken op veerkracht, coping en competenties is een beter uitgangspunt.
- Vrijwilligers hebben bij het oudercontact soms de neiging om - vanwege taal en tijd - de rol van opvoedingsverantwoordelijke over te nemen. Dit is op een obstakel.

Overleg

Er kunnen in het overleg best gezamenlijke afspraken gemaakt worden wat de vrijwilliger kan oppakken of voor het gezin kan uitzoeken. Dit wordt door beide partijen (school en ouders) vaak erg gewaardeerd.

11. STUDIE EN WERK

11.1. INLEIDING

De startpositie voor werken (professionele integratie) van vluchtelingen is zeer divers naar herkomst, leeftijd, opleidingsniveau, oriëntatie, taalbeheersing.... Sommigen hebben goede kwalificaties en competenties, anderen hadden nooit eerder kans om opleiding te volgen.

De vlucht uit hun land, vluchtroute, asielpcedure, taalverwerving ... brengen onvermijdelijk mee dat ze na erkenning sommige achterstanden hebben ten opzichte van burgers die hier geboren en getogen zijn. Ze brengen echter ook nieuwe inzichten en competenties binnen.

Al herhaaldelijk heeft de OESO vastgesteld dat België opvallend slecht scoort in tewerkstelling van niet-Belgen. De vaststelling geldt voor alle gewesten.

De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (VDAB) formuleerde het in 2012 zo: *“In Vlaanderen zijn personen met Belgische nationaliteit en geboren in België (20-64 jaar) met voorsprong het meest werkzaam (73,5%). De genaturaliseerde allochtonen volgen op ruime afstand (58,6%), bij de niet-genaturaliseerden werkt minder dan de helft (44,4%). Vlaanderen bengelt hier samen met het Brussels Gewest (40,8%) en Wallonië (32,8%) helemaal achteraan het Europese peloton. Het verschil in werkzaamheid tussen autochtonen en allochtonen (de nationaliteitskloof) is in België ook bij de hoogste van Europa.”*⁸³

Reden genoeg om werk te maken van speciale trajecten om vluchtelingen de kans te geven de Nederlandse taal te leren, werkervaring op te doen, zo snel mogelijk hun diploma gelijk te schakelen en werk te maken van het toekennen van attesten over de ‘eerder verworven competenties’. Erkende vluchtelingen hebben geen arbeidskaart nodig. Subsidiair beschermden moeten een arbeidskaart C aanvragen, maar normaal gezien is dat geen probleem, als je het op tijd doet. Vluchtelingen kunnen gebruik maken van activeringstrajecten zoals Art 60 om werk ervaring op te doen en te leren solliciteren naar de job die bij hun competenties past.

11.2. PROBLEMEN

- Vluchtelingen willen liefst zo snel mogelijk hun onafhankelijkheid terug krijgen en accepteren banen ver onder hun niveau. Ingenieurs worden dan slopers.
- De GPMI 's (geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie) die OCMW's samen met de vluchtelingen opstellen gaan van hetzelfde principe uit. Vluchtelingen moeten zo snel mogelijk op eigen benen staan. Daarbij wordt eerder gekozen voor oplossingen op korte termijn dan op langere termijn met aangepaste opleidingen meer duurzame trajecten uit te bouwen. Soms weigert het OCMW ook die kans aan vluchtelingen te geven.
- Voor vluchtelingen is het niet zo evident om hun diploma's te laten onderzoeken en zo snel mogelijk een niveau van gelijkschakeling met een Belgisch diploma te

---

83 Zie vdab.be/sites/web/files/doc/trends/KiK_allochtonen_2012.pdf

verkrijgen. Het is moeilijk uit oorlogsgebieden al de nodige documenten te krijgen en het duurt lang voordat het resultaat er is.

- Veel van de banen waar vluchtelingen in eerste instantie bij terecht komen, maken verder studeren moeilijk vanwege de werkuren en de cursussen.
- Vluchtelingen kennen vaak enkel taalopleidingen, maar hebben weinig zicht op andere mogelijkheden voor beroepsopleidingen zoals bij Syntra of via de Centra Volwassenenonderwijs (CVO) of Universiteit.
- De taal blijft lange tijd een gegeven waarop werkgevers afhaken zonder te kijken naar de competenties die iemand wel heeft.
- Net als andere Vlamingen met een vreemde naam of een andere huidskleur hebben vluchtelingen te maken met racisme en discriminatie. Dit vormt een serieuze drempel om op de arbeidsmarkt een kans op werk te krijgen op basis van je competenties.
- Veel vluchtelingen hebben jarenlang niet kunnen werken en hebben hun vaardigheden en kennis niet up-to-date kunnen houden. Ze zijn werkritme verloren en het is moeilijk om de draad terug op te pakken en weer in jezelf en een zinvol bestaan te geloven. Ze moeten eerst terug een gezonde werkhouding kunnen opbouwen.
- Hetgeen ze hebben doorstaan maakt vluchtelingen kwetsbaar voor stress wat mogelijk tot depressies kan leiden.

“Als asielzoekers hun leven als erkend vluchteling kunnen starten, is het de kunst om een volwaardige plaats in de samenleving te krijgen. En dan blijkt te vaak het label ‘vluchteling’ dwars te liggen. Veel talent, kwaliteitsvolle skills en hoogstaande kennis van mensen op de vlucht, worden niet gevaloriseerd. Schande. Een professor economie uit Soedan die hier en nu bij mensen thuis gaat poetsen. Of een fysicus uit Syrië die de klok rond tomaten inpakt. Zeker, we hebben alle waardering voor poets- en inpakwerk. Dat is niet het punt. Wel de onbetamelijke behandeling van mensen op de vlucht die gedoemd schijnen te lijken tot een nieuwe ‘onderklasse’ van slecht betaalde en onvolwaardige werknemers. Als men al een werkplek vindt ... en niet eindeloos werkloos moet toekijken en z'n dagen moet slijten.” (Welcome in Mechelen, juli 2016)

11.3. TIPS EN DE PRAKTIJK

- **Werkervaring** opdoen via vrijwilligerswerk of Art 60 laat vluchtelingen kennismaken met tewerkstelling. Ze kunnen terug verantwoordelijkheid opnemen voor hun taken maar ook voor hun gezin of familie. Ze kunnen deze periode ook gebruiken om te zien welke werksector of welke opleiding voor hen interessant is. In de praktijk oefenen ze ook hun Nederlands op de werkvloer.
- **Het ‘ervaringsbewijs’** zoals VDAB het ‘attest voor eerder verworven competenties’ noemt biedt misschien ook mogelijkheden voor sommige beroepen. Het bewijs is een officieel en algemeen erkend document van de Vlaamse overheid. Het maakt je ervaring tastbaar en is een formeel bewijs van je vakbekwaamheid. Het maakt je sterker op de arbeidsmarkt. Op de website van Ervaringsbewijs vind je een over-

zicht van alle beroepen waarvoor je een ervaringsbewijs kan behalen. Je vindt er ook informatie over het testcentrum, de manier waarop je je kunt inschrijven en de kosten. In sommige testcentra moet je een kleine vergoeding betalen.⁸⁴

- **Het opstellen van een CV.** Vrijwilligers kunnen vluchtelingen hierbij helpen, maar men kan ook een professionele adviseur bij VDAB raadplegen. Regelmatig zijn er projecten voor werkzoekenden waar ook vluchtelingen bij kunnen aansluiten. Het kost soms wat moeite om de consulent verder te laten kijken dan enkel het taalniveau.
- Een **sollicitatietraining** is nooit weg, hoewel hoogopgeleiden soms het gevoel hebben enkel geleid te worden naar jobs voor laaggeschoolden.
- Vrijwilligers staan vrij machteloos ten opzichte van de opleidings- en tewerkstellingsproblemen. Slechts in zeldzame gevallen zijn ze groot genoeg om zelf vrijwilligerswerk of tijdelijke tewerkstelling te bevorderen. Als de privacy het toelaat en er geen gevaar is voor nadelige effecten kunnen ze via de media ruchtbaarheid geven aan de schrijnende toestanden die vluchtelingen ervaren. Dit kan helpen om bij de bevolking vooroordelen te doorbreken als zouden vluchtelingen niet werkbereid zijn. Tegelijk doen ze daarmee ook een oproep naar de overheid om meer positief te investeren in eerlijke kansen voor deze nieuwe landgenoten om hier een waardige toekomst uit te bouwen.

11.4. SOCIALE KAART/EXTRA INFO

Vluchtelingenwerk Vlaanderen bracht al veel ideeën aan en ontwikkelde projecten om de hindernissen die goed opgeleide vluchtelingen hier ondervinden te overwinnen.

- de brochure ‘het talent zit in de wachtkamer’ onderzoekt hoe het komt dat hooggeschoolde vluchtelingen zo moeilijk werk vinden dat aansluit bij hun studieniveau en hun eerder opgedane ervaring.⁸⁵
- de digitale nota ‘Aan de slag in Vlaanderen als gevluchte arts’⁸⁶
- de digitale ‘brochure voor buitenlandse artsen’. De brochure biedt aan artsen en verpleegkundigen zelf informatie over de verschillende stappen die zij moeten zetten om aan de slag te kunnen als artsen in Vlaanderen, en nuttige adressen.⁸⁷
- het digitale rapport ‘Wij zijn een deel van hun nieuw verhaal’. Het boekje biedt een terugblik op een project van negen jaar studiebegeleiding van hoogopgeleide vluchtelingen. Het wil ook inspiratie bieden voor nieuwe mensen in die situatie.⁸⁸

ORBIT vzw ontwikkelt campagnes die zich naar de werkgevers richten, omdat zich bij tewerkstelling van vluchtelingen duidelijk niet alleen problemen stellen aan de kant van de vluchtelingen, maar ook aan de kant van de werkgevers.

84 www.ervaringsbewijs.be

85 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/Het-talent-zit-in-de-wachtzaal.pdf

86 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/gevluchte_artsen.pdf

87 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/brochure-buitenlandse-artsen.pdf

88 Zie vluchtelingenwerk.be/sites/default/files/Bloemlezing-Studiebegeleiding.pdf

'Een goeie werknemer is een goeie werknemer. Een goeie werknemer selecteert u op talent.'

De campagne biedt aan werkgevers en bedrijven ook gratis consultancy aan om de **sollicitatieprocedures** door te lichten. Dit gebeurt op maat van het bedrijf, rekening houdend met het feit dat elke organisatie en bedrijfscontext anders is.⁸⁹

---

⁸⁹ Zie orbitvzw.be/een-goeie-werknemer

12. MOBILITEIT

12.1. INLEIDING

Eenmaal de beslissing is gevallen, begint de zoektocht naar een nieuw onderdak. Tegelijk begint er ook een 'bezoektocht' van land- en lotgenoten, familie en nieuwe vrienden.

De eerste maanden in opvangcentra of kleinschalige opvanginitiatieven kunnen de vluchtelingen nog uitleg krijgen van de maatschappelijk werkers. Tijdens de inburgeringscursus krijgen ze ook de informatie over reizen en mobiliteit. Het OCMW is een volgend station om nog eens te horen hoe je het beste gebruik kunt maken van bus, tram en trein.

Toch merken vrijwilligers dat veel kennis (en vaardigheden) qua mobiliteit niet gekend zijn, (bv een retourkaartje op zich of een weekendretour met de trein)

Grenzeloze praktijk.

Vluchtelingen die grenzen oversteken moeten in het bezit zijn van een paspoort voor vluchtelingen dat ze via de provincie kunnen aanvragen. Ze moeten dit paspoort en de Belgische identiteitskaart bij de grensovergang kunnen tonen. Als nationaliteit en statuut vast staan, kunnen ze het bijzondere reisdocument aanvragen bij de provinciale paspoortdienst. Zorg dat het op tijd aangevraagd wordt.⁹⁰

12.2. PROBLEMEN

- Grenzen in Europa voelen voor veel vluchtelingen heel anders aan. Europa wordt door hen eerder als één i.p.v. een samengesteld continent beleefd. Familieleden kunnen net zo goed in het buurland als in België wonen. Binnen een of twee uur zit je in Nederland, Duitsland of Frankrijk. Zeker zijn de zomermaanden verleidelijk om iedereen te bezoeken.
- OCMW's geven echter geen toelating om langer dan 28-30 dagen (op een jaar) in het buitenland te zijn. Ze schrappen dan (een deel van) het leefloon, wat de vluchteling dikwijls pas achteraf verneemt. Dit geldt ook voor mensen die een IGO (Inkomens Garantie voor Ouderen) ontvangen.

12.3. TIPS EN DE PRAKTIJK

De bus

Mensen met een leefloon of inkomensgarantie of met Verhoogde tegemoetkoming (zie fiche verzekeringen) krijgen korting op een Buzzy Pazz of Omnipas voor twaalf maanden. Dit vervoerbewijs geeft recht op onbeperkt gebruik van alle vervoerdiensten van De Lijn. Je moet aan de vluchteling echter wel uitleggen dat het abonnement persoonlijk is en dat de Lijn enkel in Vlaanderen rijdt en dat voor de MIVB en TEC in Brussel aparte kaartjes gekocht moeten worden.⁹¹

90 Zie kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal.../reisdocumenten

91 Zie rechtenverkenner.be/Pages/RechtDetail.aspx?rechtKey=518&pc=3000

De fiets.

Het bestaan van de Omnipass of Buzzypass wordt door ouders zeer gewaardeerd, maar het is ook goed hen op de hoogte te brengen van de mogelijkheid om ergens naar toe te fietsen. De meesten onder ons leren van jongs af aan fietsen, maar voor de *vluchtelingen* die in onze regio verblijven, is het vaak een nieuwe ervaring.⁹²

Praktijklessen geven veel plezier en uiteindelijk veel vrijheid. Het is bovendien gezond en goedkoop, mits een stevig slot. Vaak vraagt dit wel om lessen en wegwijsmomenten met verkeersregels. Startend op een parkeerplaats of in het park, kun je ook echt verkeersles geven en daarna met iemand stad en platteland verkennen. Het is bij uitstek een rol die vrijwilligers op zich kunnen nemen.

“Heel nuttig, want ik ken niets van die verkeersregels hier. In Syrië kennen we geen witte lijnen op de weg en hier in België staat het er vol van. Op den duur weet je niet meer waar je moet fietsen,” lacht ‘leerling’ Tallad Mulamad.

Met de trein

Voor veel vluchtelingen is het gebruik van de trein een mogelijkheid om hun nieuw gastland te verkennen en contacten te leggen met familie of met vrienden en landgenoten die ze via internet al hebben (leren) kennen. Er wordt nog heel autogericht gedacht om mensen op te zoeken, maar steeds meer mensen horen ook van landgenoten en vrienden, dat het gemakkelijker is met de trein te komen. Voor hen is dan het weekendretour een goedkope(re) mogelijkheid. Wie een verhoogde tegemoetkoming heeft via OCMW (zie ook fiche 6) of mutualiteit krijgt een verminderingkaart die het reizen veel goedkoper maakt.

Kaartjes koop je van te voren. Als je ze pas op de trein koopt is het nu serieus duurder. Je kunt dan maar beter uitleg geven hoe een kaartjesautomaat op het station werkt. Zo evident is dat niet om dat onder de knie te krijgen, ook niet voor Belgen.⁹³

Met de auto

Vaak is tewerkstelling een reden dat vluchtelingen een auto willen kopen. Ze moeten dan echter een rijbewijs bezitten en vaak nog een rijexamen afleggen. Meestal kunnen ze hun rijbewijzen niet omwisselen, maar het is altijd de moeite waard dit na te vragen. Er bestaan online heel wat gratis oplossingen om het theoretisch rijbewijs te oefenen.⁹⁴

Soms organiseert het OCMW of de VDAB ook lessen. Alle uitgaven van Wees Wegwijs zijn beschikbaar in Nederlands en Frans. Daarnaast zijn er ook publicaties in het Duits, Engels en Turks.

Er zijn ook privé initiatieven waar eventueel beroep op gedaan kan worden:

- VekaBest introduceert Speedtheorie Arabisch voor auto: het theorie-examen wordt steeds lastiger en al helemaal voor mensen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen. Zij zijn immers afhankelijk van de beschikbare leermiddelen.

92 Zie vsvrijwilligers.be/pers/vluchtelingen-krijgen-fietsles

93 Zie belgianrail.be/nl

94 Zie gratisrijbewijsonline.be

VekaBest richt zich al jaren ook op anderstaligen en lanceert een Speedtheorie Autorijbewijs in de Arabische taal.

- Sommige initiatieven van Basiseducatie geven ook theoretische rijlessen zoals in Limburg.⁹⁵
- Levanto schreef het instructieboek: 'Theorie Rijbewijs B voor laaggeletterden, praktische gids voor lesgevers.' Dus ook voor lesgevers aan mensen die moeite met het Nederlands hebben ⁹⁶

---

95 Zie baseducatie.be/centrum-voor-basiseducatie-limino/cursus/theorie-rijbewijs-b

96 Zie boek.be/boek/theorie-rijbewijs-b-voor-laaggeletterden-praktische-gids-voor-lesgevers

BIBLIOGRAFIE

- Agentschap Integratie en inburgering (2016). Jaarverslag 2015. Opgevraagd op 3/8/2016, via www.integratie-inburgering.be/jaarverslag-2015
- Beweging.net (2016). Durf verenigen, onbegrensd. Opgevraagd op 16/8/2016, via beweging.net/onbegrensd/durf-verenigen-onbegrensd
- Caritas International (2011). Begeleiding op maat: sleutel tot succesvolle integratie. Opgevraagd op 16/8/2016 via http://www.caritas-int.be/sites/www.caritas-int.be/files/begeleiding_op_maat.pdf
- Caritas International (2014). Vluchteling zkt job. Opgevraagd op 16/8/2016 via [caritas-int.be/sites/www.caritas-int.be/files/vluchteling_zkt_job_0.pdf](http://www.caritas-int.be/sites/www.caritas-int.be/files/vluchteling_zkt_job_0.pdf)
- Dewaele Consultancy (2016). VZW of feitelijke vereniging (ppt). Vorming georganiseerd door Vluchtelingenwerk Vlaanderen, 14/1/2016.
- D'Haene, N. (2016). Charlotte Vandycke: 'Constructief samenwerken om de rechtspositie van asielzoekers te verdedigen'. Interview in Mo*. Opgevraagd op 9/8/2016, via mo.be/interview/charlotte-vandycke-vluchtelingenwerk-vlaanderen-constructief-samenwerken-om-de
- Febelfin (g.d.) Ook vluchtelingen en asielzoekers hebben toegang tot de basisbankdienst. Opgevraagd op 12/8/2016, via febelfin.be/nl/ook-vluchtelingen-en-asielzoekers-hebben-toegang-tot-de-basisbankdienst
- Geldof, D. (2013). Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert. Uitgeverij Acco
- Het Laatste Nieuws (2016). Geld gezocht voor taalbad jonge vluchtelingen. Opgevraagd op 11/8/2016, via hln.be/regio/nieuws-uit-antwerpen/geld-gezocht-voor-taalbad-jonge-vluchtelingen-a2687836/
- Hofstede, G.J. (2005). Allemaal andersdenkenden. Uitgeverij Business Contact.
- Janssens, C. & Craenen, S. (2012). Een plaats voor vluchtelingen in het welzijns- en armoedebeleid, Oikos 61. Opgevraagd op 17/8/2016, via oikos.be/archief-oikos/jaargang-2012/oikos-61-2-2012/810-61-03-janssens-en-craenen-een-plaats-voor-vluchtelingen/file
- KIS (2016). 8 romans van vluchtelingen die u niet mag missen. Opgevraagd op 20/8/2016, via kis.nl/artikel/8-romans-van-vluchtelingen-die-u-niet-mag-missen
- Netwerk Tegen Armoede (2015). Kleur in het armoededebat, Deel 2: Armoede bij mensen met een migratieachtergrond. Opgevraagd op 17/8/2016, via netwerktegenarmoede.be/documents/VN-minderheden_deel2.pdf

Netwerk tegen Armoede (2015). Stijgende energiefacturen doen kwetsbare gezinnen kopje onder gaan. Opgevraagd op 11/8/2016, via netwerktegenarmoede.be/standpunt--dossier/wonen-water-en-energie/nieuws/stijgende-energiefacturen-doen-kwetsbare-gezinnen-kopje-onder-gaan

Pharos (2013). Gun ons de tijd... Werkboek psychosociale begeleiding bij hervestigde vluchtelingen. Opgevraagd op 16/8/2016, via pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/202/gun-ons-de-tijd

PSC Vluchtelingenwerk Antwerpen (2015). Vrijwilligersmap.

Socius (2012 , 2015). Sociaal-cultureel volwassenwerk. Presentatie introductie cursus 2012. Opgevraagd op 9/8/2016, via slideshare.net/Introductie cursus 2012 / sociaal cultureel volwassenen werk socius en prezi.com/howr8gr96iwa/sociaal-cultureel-volwassenenwerk/

Scheffer, P. (2016), De vrijheid van de grens, p45. Uitgeverij Lemniscaat

Steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (g.d.). Non take-up van rechten. Opgevraagd op 10/8/2016, via armoedebestrijding.be/themanontakeup.htm

Vandermeerschen, H. (2016). Arm, dus buitenspel? Sportdeelname en sportkansen van mensen in armoede: op zoek naar een inclusief beleid (doctoraatscriptie). KU Leuven, Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid. Opgevraagd op 16/8/2016, via kuleuven.be/onderzoek/portaal/#/projecten/3M110047

Vandevoordt, R. (2016), De ervaringen van Syrische vluchtelingen in België (ppt), OASeS / CEMIS, opgevraagd op 17/8/2016, via vluchtelingenwerk.be/system/tdf/robin_vandevoordt- de_ervaringen_van_syrische_vluchtelingen_in_belgie_.pdf?file=1&type=document

Wouters, E. (2005). Welke weg gaat een vreemdeling die zich moet aanpassen in een ander land?, Opgevraagd op 16/8/2016, via aziz.be/Wouters%20verwerking%20Lezing%20EW%20voor%20website%20aziz.htm

GASTVRIJ NETWERK

Vrijwilligers voor mensen op de vlucht

Deze toolkit is een uitgave van

GASTVRIJ NETWERK VZW
KRUIDTUINSTRAT 75, 1210 BRUSSEL
T 02 225 44 00 - F 02 201 03 76
GASTVRIJNETWERK@VLUCHTELINGENWERK.BE